ZLATNO DIJETE

— OPOMENE ŠKOLSKOJ DJECI —

NAPISAO
PETAR KUNIČIĆ
ŠKOLSKI UPRAVITELJ

(DRUGO IZDANJE U 12.000 ISTISAKA)

NAKLADA „UČITELJSKOG DOMA" U SPLITU

SPLITSKA DRUŠTVENA TISKARA
1928.

Lini za dobru djecu poklanja Zora

Samobor, Božić 1939.

ZLATNO DIJETE

— OPOMENE ŠKOLSKOJ DJECI —

NAPISAO

PETAR KUNIČIĆ

ŠKOLSKI UPRAVITELJ

(DRUGO IZDANJE U 12.000 ISTISAKA)

NAKLADA „UČITELJSKOG DOMA“ U SPLITU

SPLITSKA DRUŠTVENA TISKARA

1928.

BOG.

„Početak je mudrosti strah Gospodnji: ludi preziru mudrost i nastavu“.
Salamun.

Gospod je Bog stvoritelj i voditelj neba i zemlje. On je na nebu, na zemlji i svuda. On nas vidi i čuje. Mi njega ne vidimo, već se divimo velikim stvorenjima njegovim.

Bog je stvorio plavetno nebo, zlatno sunce, srebrni mjesec, sjajne zvijezde, rumenu zoru, svijetli dan i tamnu noć, veselo jutro i tihu večer, cvjetno proljeće i sunčano ljeto, blagu jesen i snježnu zimu. On je stvorio zemlju našu, a na njoj plodno kopno i sinje more, velebne gore i zelene poljane, žuboreće potoke i staklena jezera i ostrva bajna. Njegova je moguća ruka zasadila zelenu travicu do vitke jele, rumenu jabuku i zlatne sočne voćke, slatko grožđe, šareno i miomirisno drobno cvijeće. On je stvorio životinje pitome i divlje na kopnu, krasne ptice da lete i da pjevaju vazduhom, a ribe da se prelijevaju u srebrnastoj vodi. Po njemu je čovjek, da uživa sve te ljepote pod zrakama nebeskoga sunca, jer je čovjek najljepše i najplemenitije stvorenje njegovo. Po njemu su prvi roditelji, prvi čo-

vjek Adam i prva žena Eva. Po njemu su svi narodi, koji su zemlju napučili. Po njemu su, dijete moje, oci djeda tvoga, tvoj djed, tvoj otac, majka i ti isti.

Često digni ruke i oči put neba, pa mu klikni:

Sve što niče, što se samo miče,
Sve što cvate, opominje na te;
Sve što rodi, od tebe dohodi,
Sve što zrije, bez tebe nam nije!

Svi narodi i puci, otkada sunce zemlju zlati, bili u tminama divljaštva ili u svjetlosti pitomštine, pogani ili kršćani, štovali su Boga. Priznavali su ga vječnom silom, koja ravna zakonima čitavoga svemira. Najveći i najodabraniji umovi duboko su se klanjali toj neizmjernoj sili. Vjerovali su nešto i nadali su se nečemu, što je bolje od stvorova, što i poslije ljudih žive i što ljudska stopa ne može da okalja. U uzdizanju svoga duha k tome nalazili su u svako doba utjehe, zanosa i čara.

Bog je izvor nedokučive mudrosti i tajne neizmjerne mogućnosti i savršenstva pjesme i ljubavi čiste i poletne duše naše. »Gospod je mudrošću osnovao zemlju, utvrdio nebesa razumom.« Mogućnosti i providnosti njegove ne shvaća um naš, ali je oko naše motri u životu naravi, počam od sitna cvjetića i mravca do ogromne veličine, neizmjerne daljine i neizbrojne množine nebeskih tjelesa. On je obdario čovjeka razumom i svijesti dobra i zla. Usadio mu je u srce ljubav, vjeru i nadu u bolji život. On nam je sve darovao, da uživamo na bijelome

svijetu, a kad tijelom umremo, da poletimo slobodnim duhom k nebu. Tu ćemo vazda uživati, sa anđelima njegovim i sa dragima svojim. Kralj David je pjevao: »Postavio si ga gospodarom nad djelima ruku svojih, sve si metnuo pod njegove noge«. Tvoja čista duša neka mu često reče:

Po tebi sam tvog obraza slika,
Posestrima tvojijeh duhova,
Po tebi sam divna i velika,
Tvorna sila umnijeh tvorova;
Po tebi sam zemskih stvora dika,
Neumrla iznimka njihova!

Bog je brižljivi otac svih ljudi i svekolike djece. U Boga su pune ruke. Ljubi ga sinko, jer te je stvorio i sve lijepo i tako mudro na svijetu uredio. »Bog je sve učinio, da je lijepo u svoje vrijeme«. Ljubi ga, jer ti čuva roditelje i učitelje; jer ti je darovao krasno zdravlje i sve, što ti je potrebito, da lijepo i veselo živeš. A najbolje ćeš ga ljubiti, kada budeš dobar, poslušan i marljiv. Ljubi ga i moli ga. Ko Boga služi, ima dobra gospodara. On voli djecu i najprije usliša djetinju molitvu. »Daleko je Gospod od bezbožnih, a molitvu pravednih čuje«. Često sklopi male ručice svoje, navlastito jutrom, kada se probudiš, i večerom kada ideš na počinak, pa mu reci: »Iz ustiju male djece i koja sisaju učinio si sebi savršenu hvalu«. Mili Bože, dobri moj Bože! hvala ti što si mi sve ovo lijepo stvorio i uredio. Moje te srce pozdravlja i blagoslivlja. Radostan sam što sam živ, što sam zdrav i što vidim i uživam

ljepote stvorenja tvoga. Brani me, čuvaj me nevina; brani i čuvaj roditelje moje i učitelje moje, a ja ću biti dobro dijete, zlatno dijete. Ja ću te vazda ljubiti i rado ću vršiti sve ono, što mi roditelji i učitelji preporuče da vršim, jer da je dobro i plemenito, a tebi ugodno i milo. Blagoslovi odluke moje i usliši molitvu djetinju! . . .

RODITELJI.

„Slušaj nastavu oca svojega i ne ostavljaj nauke matere svoje".

Salamun.

Dijete moje, iza Boga ko ti je najviše dobra učinio i čini?

Tvoji roditelji, tvoj dobri otac i tvoja mila majka. Oni su te na svijet porodili, oni te malašna goje, hrane, obuvaju. Oni te ljube kao dušu svoju. Oni bi i krv svoju za tebe prolili. Oj koliko je matera i otaca pregorjelo i život svoj, da sačuvaju, da spase dijete svoje.

A ko te više ljubi do majke tvoje? Koje ime tako slatko sazivaš kao ime »majka«? — Ona te je porodila, ona te je mlijekom, krvlju svojom, sitno dijete dojila. Ona te je pitala, dok si podrastao. Ona je toliko noći nad posteljicom tvojom bdila, a da usneš, sa anđelima, slatke pjesme uspavanke pjevala. Ona te gleda i pazi kao biser u prstenu. Ona se diči s tobom i vrućim te poljupcima obasiplje. Ti si joj sveđerna misao, najslađa briga. Nad majkom nema prijatelja. Majčina ljubav djetinje veselje. U majčinom krilu, i kad podrasteš, traži savjeta, pouke, utjehe i pri najskrovitijim mislima i nadama

duše svoje. Mekano je krilo materino. »Sinovi njezini podižu se i blagoslivljaju je«. Otac tvoj također te ljubi, cjeliva. On vazdan radi, muči tijelo poslom i brigom, da prehrani tebe i sve u kući, da imadeš zdrave hrane, pristale odjeće i sve, što ti treba a čega mnoga djeca ne uživaju.

Dijete moje, ljubi i štuj roditelje svoje. Imena oca i majke neka su ti najmilija i najslađa imena. A i doista nema ljepših i slađih u nijednom jeziku na zemlji. Kako što oni tebe ljube, tako i ti njih u srcu svome nosi: odvraćaj im milo za drago. Nikad im ne bi mogao da vratiš ono, što su oni tebi pozajmili i darovali, što ti neprestano darivaju i što će ti darivati nesamo dok narasteš, već dok polete sa svijeta ovoga. Ti ćeš im odvraćati jedino ljubavlju i dobrotom, a moguće i potporom u nelagodne njihove dane. Da, budi, sinko, dobar i poslušan. Budi dobar sa svima u kući, ljubezan i mio. Nikad ne izusti one grube riječi: »ne ću!« Nikada da je iz tvojih usta izašla ikoja riječ, koja ne bi bila ugodna uhu roditelja tvojih. Ne prigovaraj roditeljima, jer oni traže samo sreću tvoju, a sreća je tvoja radost njihova. »Oko koje se ruga ocu i ne će da sluša matere, kljuvati će ga gavrani s potoka i jesti orlići«. Iz tvojih malenih usta neka izvire jedino riječ mila, ugodna, uljudna, umiljata, draga, vesela, a vazda puna ljubavi i štovanja za oca, za majčicu, za ukućane i za svakoga.

Nikada ne izlazi iz kuće, niti uljezi u kuću, a da ne pohrliš k roditeljima, da ih pozdraviš i da ih u lice vruće poljubiš. Poljubi ih i večer, kada ideš na spavanje.

Nije dostatno, sinko, da ljubiš i da slušaš oca i majku. Slušaj i ljubi djeda i babu, sestre i braću, bili stariji ili mlađi. Iskaživaj ljubav i svima onima, koji su ti u rodu. Ne stidi se rodbine, ako je slučajno siromašna ili neuka.

Ako si — Bog sačuvao! — kakovu neugodnost nanio ukućanima, klekni pred uvrijeđenim, pa reci: Prostite mi, ne ću nikada više!

Nastoj vazda, da ugodiš željama roditelja svojih, jer ćeš time dokazati, da ih iz dubine srca iskreno i sinovski ljubiš.

Iskaži im u svakoj prigodi goruću ljubav, duboko poštovanje i iskrenu harnost svoju.

> Poštuj, sinko, njihov cjelov dragi,
> Kojim život udahnu ti blagi;
> Poštuj majku, da te ljubav njena
> Srećna prati do groba ledena.
> Poštuj oca da ti dobro bude,
> I da mlađi tvoji te ne hude!

Upamti njihove savjete i nauke. Roditeljske opomene neka su ti svete. »Priveži ih sebi na srce za svagda i spuči ih sebi oko grla: Kudagod pođeš, vodit će te; kada zaspiš, čuvat će te; kada se probudiš, razgovarat će te«. Upamti: »Mudar je sin radost ocu svojemu, a lud je sin žalost materi svojoj.« Pri svakom djelovanju misli, da imaš majku pred sobom i da te otac gleda. Oni će te ljubiti i blago-

slivljati, pa će ti životnom stazom, i kada budeš mladićem, čovjekom, starcem, sve najljepšim cvi-ješćem cvasti. Njihova će te uspomena sveta pratiti, tješiti i jačati.

UČITELJ.

„Slušaj glas učitelja svojih i prigni uho svoje k onima, koji te uče“.

Salamun.

Poslije oca tvoga i majke tvoje, učitelj ti je najveći prijatelj, najveći dobročinitelj.

Učitelj se briguje, da te nauči, da te uputi u svako znanje. Kada ti je bilo šest godina, on te je primio u brižne ruke svoje. Ti onda nijesi znao ništa, nijesi poznavao slovca, malo si i slabo si govorio. A sada? Sada lijepo čitaš, pišeš i računaš, bistro govoriš i znadeš toliko lijepih stvari, što dijete, koje nije imalo učitelja, ne znade. On, strpljiv s tobom, sa toliko djece, znao vas je pomalo urediti, pripitomiti, naučiti. On ti je prvi otvorio pamet. U razredu je mnoštvo svakovrsne djece, bogate i siromašne, pomljive i sasvim rastrešene, a on se jednakom ljubavlju okolo svakoga briguje. On nastoji, da svak nauči, da svak bude dobar. »On te uči putu mudrosti, vodi te stazama pravim.« Ni rođena majka tvoja ne bi onoliko strpljiva bila, koliko je tvoj učitelj u školi. Koliko se puta on teško znoji, izmuči se oko tupe ili nepažljive djece, pa ipak traje u radu vedar i veseo.

Učitelj je osnovne škole prvi sijač, prvi klaštrioc,

najbolji otac i vođa, a vazda najzasluženiji radnik čitavoga čovječanstva.

Ljubi, sinko moj, učitelja svoga kao što ljubiš oca rođenoga, majčicu milu. On neizmjerno ljubi tebe i svu djecu svoju, kao da ste mu vlastiti sinovi. Svi ste mu pri srcu prirasli. Pokažite da i vi imate srca spram njega, da ste mu harni, da ga volite, da ga cijenite. To će njemu biti najveća utjeha i snaga pri radu, najmilija nagrada. Svagda govori sa poštovanjem o njemu. Ne zovi ga prostim imenom jali prezimenom, već mu dodaj počasni naslov »moj gospodin učitelj« — i ako on nije gospodin po zlatu i srebru, ali je bogat srcem i znanjem. Ako čuješ, da ga koji neharnik ili prostačina ogovara, brani ga i obrani ga kako bi branio rođenoga oca svojega, dobru mater svoju.

Svi pitomi ljudi veoma štuju učitelja poroda svojega. Zaista vam je učitelj pričao, kako je rimski car Teodozij zatekao sina Arkadija u sobi gdje sjedi pred učiteljem i kako ga je ukorio: Ti jesi kraljev sin, ali je on učitelj, kralj znanja, pa ti ustani, a on neka sjedi! Također su naši skladni i mudri Dubrovčani osobito častili učitelje: Pirovanju plemića nije smio da učestvuje nijedan neplemić, već jedino učitelj.

On vas sve ljubi, bili bogati ili siromašni. Bez vas, bez djece on bi povenuo. On danomice pred školskom zgradom ponavlja srdačni usklik prijatelja djece, velikoga učitelja božanstvenog Isusa: Pustite djecu, neka dolaze k meni i ne branite im!

Ljubi učitelja dakle sa svim srcem svojim. Časti ga i blagoslivljaj ga!

Ljubi svoga učitelja
Od sve duše svoje,
Jer krepošću vijek on kiti
Mlado srce tvoje.

Za njegovim vazda pregni
Naukom milenim,
Pak ćeš jednom bit u svijetu
Čovjekom poštenim!

Ako kada zaviče na te ili te ukori, to čini za tvoje dobro. I zato ga ljubi, kada te hvali i miluje; ljubi ga i kada te kori. »Ko ljubi nastavu, ljubi znanje; a ko mrzi ukor, ostaje lud«. Da se nijesi nikad na nj potužio; da nijesi nikada proti njemu išta izustio! To bi bio očiti znak, da mu nijesi haran, da ga ne ljubiš. A kada učitelja, sine moj, ne bi ljubio, ne bi ti nitko vjerovao, da oca svoga ljubiš. Učitelji su tvoji duševni oci — učiteljice duševne majke — i po njima ćeš jednom postati čovjekom. Učitelji su — upamti dobro — najzaslužniji radnici na prosvjetnom polju, te imaju pravo na poljubac otadžbine naše i na blagoslov čitavog čovječanstva. Jedan je mudrac Nijemac rekao, da je u rukama učitelja budućnost naroda i čovječanstva. Drugi Talijanac, da je ime učitelja, poslije imena oca, najplemenitije i najslađe ime što čovjek može da dade drugom čovjeku. A treći mudrac Čeh piše: »Hrvatski učitelj stoji na prvom mjestu među učiteljima svih naroda«.

ŠKOLA.

„Slušaj svjet i primaj nastavu, da poslije budeš mudar“.

Salamun.

Svaki grad, svaka varoš, donapokon svako selo imaju hram božji, gdje se ljudi sakupljaju, da Boga hvale i da se Bogu mole. Tako svaki grad, svaka varoš, svako selo danas imaju školu, gdje se vi, djeco, sakupljate, da vam se razum rasvijetli, a srce oplemeni. Škola je druga crkva, drugi hram božji.

Prije nije bilo škola: malo je ko znao čitati i pisati. Eto sada, dijete moje, svi vi, rođeni u sjajnim dvorima ili u čađavoj kolibici, imate svoju školu i učitelja svojega. Nesamo da možete hoditi na nauk, već ste dapače dužni da idete. A zašto to? Jer je nauk vrlo koristan, i kada bi uzrastao, a ne bi se okoristio školom, teško bi se kajao. Bio težakom, bio mornarom, bio zanatlijom, bio u svojoj kući ili išao u daleki svijet, svuda ti je potrebito, da znadeš crno po bijelu, da znadeš pismo.

Kada vi, djeco, narastete, malo će biti ljudi, koji pisma ne će poznavati, pa jao i sramota onomu, koji nije htio da se okoristi školom. Gle, ti si doveden sitan u taj školski hram, pa kroz malo vre-

mena ti znadeš svaku knjigu čitati. Ti ukućanima čitaš »Srce«, »Smilje«, »Naša djeca«, »Pučki List«, »Pučku Prosvjetu«, itd. a iz Kačića i raznih pjesmarica pripjevaš krasne naše pjesme, — dok u crkvi moliš iz »Ljubice« i drugih molitvenika. Ti znadeš i bratu listić pisati; ti znadeš račune praviti; ti znadeš toliko lijepih nauka iz povijesti, iz zemljopisa, itd. što mnogi odrasli, a i bogati ljudi, ne znadu. Oj, koliko bi mnogi pregorjeli, da znadu ono, što je tebe, malo dijete, škola naučila!

A kada narasteš, onda ćeš bolje shvaćati korist škole. Da nema škole, sinko moj, svijet bi opeta postao divljim, — a gdje vlada divljaštvo, tu nema blagostanja, ni veselja, ni sreće. Škola je zajednički hram svjetlosti, otkuda se širi luč prosvjete nad čitavim narodom. Škola združuje svu djecu kao milu braću i sestrice drage, otvara i goji djetinju dušu i srce i tim joj pokazuje staže čovještva i sreće. Ljubi dakle školu kao izvor svjetlosti, kao najveću dobročiniteljicu, pak je pozdravi:

Školo mila, školo draga,
Ti nam cvati, ti nam rasti
I odgojnom moći spravljaj
Društvu, domu nove slasti:
Blagotvorni rad i plod,
Neka sreći Dom i Rod!

Veselo i radosno hrli k njoj. Jedino kada si bolestan, možeš da izostaneš; kao što i prigodom smrti ukućana, — no treba da bude obaviješten g. učitelj. Slavite li doma vanrednu zgodu n. p. krsno

ime, pirovanje, krštenje, dolazak iz daleka mile rodbine ili kuma itd., isprosi od g. učitelja praznik za taj dan. Inače svaku izočnost treba da opravdaš. Domaći i poljski poslovi ne opravdaju. Pri zajedničkim školskim nastupima i narodnim proslavama također ne smiješ da izostaneš bez teške zapreke.

Škola neka te mami: to je tvoja druga kuća, mili dom. Diči se što si učenik i budi zahvalan roditeljima, koji te u školu šalju. Blagoslivljaj nastavnike, koji su svećenici u tome hramu, koji ti pamet rasvijetljuju.

Ako se uzgajaš u kojemu zavodu, točno se drži pravilnika, štuj starješine kao roditelje a pitomce kao braću i kani se tajnih dogovora.

I kada ostaviš školu, kada budeš velik, vazda ćeš se milo sjećati one bijele zgrade, koju si polazio više godina i u kojoj si se uzgojio i naobrazio. Pa i mladićem i čovjekom, kada prođeš pokraj te svete kuće, kuće mudrosti i plemenitosti, u znak harnosti i štovanja, skini kapu i reci u srcu svome: Zdravo, kućo, dobročiniteljice roda i naroda moga!

NAUK.

„Blago čovjeku, koji nađe mudrost i čovjeku, koji dobije razum".

Salamun.

Sve tvoje poletne misli i želje, sinko, neka ciljaju za tim da se okoristiš školom, da se zaljubiš u nauk, u knjigu.

Daj sinko dragi, uči pomno,
Plemeni znanjem pamet,
Jer znanje ti je dobro skromno
I svake sreće zamet!
U nauci je božji stanak,
Stog pregni za njom, daj!
I uči brižno noć i danak
Pa zlu i bijedi kraj!

Nauk je temelj čovječje sreće. Čovjek bez nauka puka je životinja. Nauk oštri pamet, uzdiže misli, uzgaja duševne sposobnosti i darove, oplemenjuje srce, sladi življenje. Prosvjeta će podići i naš narod i zbrisat će mu sa lica neznanje i siromaštvo, jer je znanje pravo imanje. I ne namjeravao ti da postaneš učiteljem, svećenikom, odvjetnikom, činovnikom itd. već prostim ribarom, zanatnikom, težakom, potrebno je, da se zaljubiš u nauk, da se

okoristiš poukom, što će ti kroz život zlata vrijediti, kao što će te lijepo štivo za odmora veseliti. Neznalica je što i kukavica.

U školi učiš: čitanje, pisanje, nauku vjere, jezik računstvo s mjerstvom, povijest i zemljopis, prirodopis i fiziku, gospodarstvo, crtanje, pjevanje, gimnastiku (ženskice kućanstvo, ručne radnje) pouku o čovječem tijelu i o zdravlju i koji tuđi jezik.

Najpotrebitije je da naučiš lijepo i bistro čitati, kao da govoriš, te lijepo i razumljivo pisati. Štivo je živi govor, a pismo živi razgovor. I vanjski oblik pisanja neka ti je lijep, jasan i uređen.

U školi učiš jezik, da pravilno usmeno i pismeno očituješ misli, želje i čuvstva; da shvatiš i da osladiš ljepotu svoga jezika u besjedi, u pjesmi i u knjigama naših pisaca. Uči i ljubi, sinko, jezik, kojim te je majka zadojila, kojim ti je uspavanke slatke pjevala, kojim si prvi put izustio majčino ime slatko.

> Po jeziku jesi sve, što jesi:
> Svoje tijelo, udo svijeta,
> Bus posebnog svoga cvijeta,
> U naroda silnoj smjesi.
> Bez njega si bez imena,
> Bez djedova, bez unuka,
> U prošlosti sjena puka,
> U buduće niti sjena! . . .

Uči na pamet lijepe naše pjesme iz naroda i iz knjige naših književnika, pa u zgodi obveseli društvo. Pazi kako puk govori, osobito po zagorju i

upamti mudre rečenice staraca i baka. Bilježi narodne poslovice i priče. To je narodno blago. Tuđi jezik uči — jer što više jezika umiješ, više ti je glava na ramenu — i poštuj ga, ali se vazda i svugdje svojim diči i ponosi. Jedan naš Hvaranin govorio je trinaest jezika, a neki kardinal Talijanac dvadesetičetiri.

Uči nauk vjere i štuj vjeroučitelja svojega. Čuvaj, kao oko u glavi, vjeru, što ti je draga majka u dušu usadila, u srce još u kolijevci, ulijela. Živa nas vjera uzdiže u idealni život. Ona je čovjeku neprocjena utjeha i u tuzi i u nevolji. Vrši njezine propise, osobitu onu uzvišenu pouku božanstvenoga naučitelja Isusa: Ljubi iskrnjega svoga kako samoga sebe!

Ne mrzi druge vjere i obrede kod našega naroda. Zagovaraj snošljivost i ljubav međusobnu. Izbjegavaj vjersko prepiranje. Iz katoličkih crkava, iz pravoslavnih bogomolja, iz muslimanskih džamija, sa pozlaćenih kuba, sa visokih zvonika i vitkih munara pjesme i molitve dižu se k jednom te istom nebu. Pa i zato ljubi brata, jer brat mio koje vjere bio; a ko ne će brata za brata, hoće tuđina za gospodara.

Računstvom učiš i da budeš uredan, tačan, da te varalica ne prevari. Utuvi dobro napametno temeljno računanje i četiri osnovna računa. Računstvo oštri pamet.

Učenjem povijesti upoznaješ znamenite događaje, mudre glave. Povijest ti govori o uzornim licima, o radnicima, koji su se trudili za nas, za napredak ljudski i za opće blagostanje, za prosvjetu

i nauku; koji su podigli krasne zgrade, slike, puteve, željeznice, parobrode i tolika druga korisna čudovista i otkrili nepoznate krajeve na zemlji i na nebu. Povijest nam priča o velikim prosvjetiteljima: učiteljima i trudbenicima, koji su znanjem svijet prosvjetljivali i na snopove korisnih knjiga napisali. Povijest će ti kazati naše slavne kraljeve: Tomislava, Krešimira, Dušana, Lazara, Petra Ujedinitelja: naše junake i mučenike: Nikolu Zrinskoga, Miloša Obilića, Petra Zrinskoga, Krsta Frankopana, majku Jugovića, Katarinu Zrinsku. Povijest ti crta naše prosvjetitelje: SS. Ćirila i Metoda, sv. Savu: naše pjesnike i preporoditelje: Gundulića, Kačića, Prešerena, Vuka, Gaja, Vraza, Obradovića, Preradovića, Mažuranića, Strossmajera, Zmaja, Pavlinovića, Sundečića, Botića, Njegoša, Buzolića, itd. Povijest će ti pričati što je bilo Kosovo, Grobničko polje, Siget, Klis, Gvozd, Vis, Kumanovo, Kajmakčalan, Bijeli orlovi, i t. d.

Zemljopisom upoznaješ nebeska tjelesa, našu zemlju i lijepu našu Domovinu. Učeći zemljopis, upoznaješ naša bijela sela, gradove, divno Jadransko more naše i njegova biserna ostrva zelena, rijeke i jezera, polja i gore, ljude, običaje i narodni život, kret i duh. Upoznavajući bolje domovinu lijepu i milu braću svoju, tvoje će srce, sinko, jači žar osjećati i puno ganuća i miline šaptat će ti: Lijepa naša Domovino, da bi vazda časna bila!

Po prirodopisu upoznat ćeš zanimivi život i koristi mnogobrojnih životinja na kopnu i u vodi, počam od mrava i pčele do vola i slona, od gerice do kita, od vrapca i pauna do orla i noja. Upoznat ćeš čudnovati život bilja: cvijeće, trave, voćke, šumsko drveće; a u blagoj utrobi zemlje kamenje, goriva, kovine i dragulje i sve bogastvo, što radina i mudra mišica iz naravi crpi.

Fizika će te uputiti, da upoznaš sile i zakone prirode; da shvatiš tolike korisne izume i strojeve i njihovu uporabu.

U školi ćeš učiti, kako da se bolje okoristimo zlatnim plodovima zemlje i olakotimo trud težaku i radniku, uz ljepši i korisniji uspjeh.

Tjelovježbom, izletima, šetnjama i raznim igrama i uputama o čuvanju zdravlja i o upoznavanju svoga tijela dijete stiče snagu, gipkost, okretnost, jedrinu, ljepotu i milinu.

Crtanjem, kao djevojčice ručnim radnjama, razvijat ćeš čustva ukusa i ljepote.

Ljubi pjevanje i glazbu. Ko pjeva nesamo zla ne misli, nego pjevanjem veseli sebe, kuću i družinu.

Pjevaj narodne popjevke i sudjeluj zborovima u društvima i u crkvi pri blagdanima i svečanostima.

Upamti, sinko, da je učitelju cilj, da raznim naukama udari dječaku temelje buduće čestitosti i naravnoga prosvjećivanja: »Mudrošću se zida kuća i razumom utvrđuje se; i znanjem se pune klijeti svakoga blaga i dragocjena i mila«.

Ljubi nauk i biti ćeš čestit, srećan i koristan se-

bi i čovječanstvu. Koliko ko znade, toliko valjade. Pri pribavljanju nauka vježbaj pamćenje. Veoma je korisna uporaba bilježnice, u kojoj ćeš bilježiti glavnije tačke, svoje misli i doživljaje. Nauk se dobiva nesamo iz usta učiteljevih i iz knjige, već proučavanjem naravi, opažanjem, iskustvom, društvenim saobraćajem, putovanjem.

Uči, sinko, knjiga kći je neba,
Svakom treba ko komadić hljeba:
Ko s naukom mladu dušu grije,
Taj budućnost sebi ljepšu vije.

KUĆA.

„Ko zatire kuću svoju, naslijedit će vjetar".

Salamun.

U kući si se rodio, odgojio i u kući prolaziš veći dio dana i noći. U kući ti živu roditelji, braća i sestre.

Kuća nek ti je mila kao što je ptičici gnijezdo. Kuća ti je najmilije mjesto, jer to ti je zaklonište i tu nalaziš hranu, odijelo, spavanje, igru sa braćom, ljubav i pažnju ukućana.

A kako da se ponašaš u kući? Vazda pristojno, vazda lijepo, vazda ljubezno. Sve što ti je u kući, neka ti bude milo i drago. I ne bila palača, neka ti je draga vazda i u svemu. Ljubi sve, što ti je u tvom stanu. Ljubi svakoga, koji je s tobom pod istim krovom. Štuj i kućnu službenicu i ne ponižuj je.

Ako si starije dijete, budi mlađima izgledom. Uči ih i napućivaj ih u poslušnosti i u dobroti. Ne zadirkivaj mlađega, a štuj starijega. Ne zahtjevaj ono, u čem nije moguće da ti ugode ili što bi bilo drugome oteto.

I jabuku primiš li na dar, ne pojedi je sam, već je porazdijeli sa bratom, sa sekom. Sa tima živi

vazda u skladu, jer složna braća kuću grade, i napunjajte kuću radošću i obiteljskim veseljem. Teško kući u kojoj nema veselja, a ljudi se namrgođuju i svađaju!

Kada te majka jutrom zazove da ustaneš, ustani odmah. Zdravo je rano ustati, a korisno i za učenje. Izmoli najprije molitvu gospodinu Bogu, koji te je, po Anđelu čuvaru, zdrava te noći sačuvao. Zatim nazovi svima »dobro jutro«. Uredno se oblači, a nikad go ne idi po kući, jer je nepristojno i nezdravo. Ne izlazi iz kuće, a da prije nijesi umio lice, ruke, uši, vrat, i t. d. Iza kako si se uredio, uzmi knjigu i pripravljaj se za školu. Kada zazvoni školsko zvono ili odbije utanačeni sahat, uzmi učila — a ta neka su ti u torbici, — i idi ravno put škole. Pri odlasku i pri povratku pozdravi ukućane. Majku poljubi. Po kući ne viči i ne kriči, ne trči i ne lupaj. Vrata pomalo zatvaraj. Ako je sustanara u istoj zgradi, pazi kako koracaš po podu, osobito uvečer ili ako je bolesnik u krevetu ili djetešce u zipci. Ne skači po stepenicama. Igraj se kada ti je dopušteno lijepo i pristojno. Ne pljucaj kroz prozor ako je nad prolazom.

Ne prekidaj besjede onomu, koji govori. Dok stariji razloži, ti muči. Ne prisluškivaj što drugi potajno govore.

Imaj pomnju od svega što je u kući i okolo kuće. Ne mrči zidova, ne reži stolica, ne razbijaj posuđa. Čuvaj pomno i igračke svoje. Ako posjedujete u obitelji koju lijepu sliku, umjetnički predmet,

starinsku nošnju, oružje, itd., to pomno čuvaj i brani. Doznadeš li da se je našlo u vrtu, u polju, na razvalinama starinskih novaca, grobova, natpisa, uresa, obavijesti o tome g. učitelja.

Za trpezom sjedi na opredijeljenu mjestu. Ne ljuljaj se na sjedalici i ne diži se bez potrebe. Ne prekižavaj nogu. Zadovolji se sa onim, što ti dadu. Ne mrgodi se na jelo: svaka hrana neka ti je ugodna. Pri podjeli neka se najprije posluže gosti i stariji. Pri jelu upotrebljavaj zgodno žlicu, viljušku, nož i drži ih ne šakom, već prvim prstima. Ubrus je da ne omrljaš odijela i da otareš usne. So, papar uzmi vrškom noža. Meso se ne siječe odjednom na komadiće, već zalogaj po zalogaj i prinosi ga se u usta viljuškom, koja je u lijevoj ruci, dok je nož u desnoj. Ne stavljaj noža u usta. Voće se reže nožem, pa se obrubi, oguli kora, a ne grize se čitavo. Bajame, orahe i lješnjake istuci, a ne griskaj zubima. Šećer se uzima kliještima ili žličicom. Juhu, kavu srči tiho: ne puhaj u vrelo. Dok ti je zalogaj u ustima, ne govori i ne pij. Čašu drži prstima desne ruke: neka nije prepuna. Ne pljuckaj po tlehu. Ne bacaj po stolu kosti, već ih polagaj na prikrajak tanjura. Slučajno se namjeriš na kakvu nečistoću u jelu, sakrij je i ne govori o tome. Također dok se blaguje, nije uputno da se spominje ono, što može da pobudi grštenje. Ako je u stanu psić ili maca, a u dvorištu su koke i golubi, ne zaboravi tih pitomih životinjica, koje treba brižljivo da gojimo. Za ciče zime baci i vrapcima po koju mrvicu.

Ne bacaj hartije, kora, itd. po podu. Ako drugi baci, ti digni.

Ti sam pazi gdje će ti stajati odjeća, obuća i knjige. Svaka stvar neka imade svoje opredijeljeno, stalno mjesto.

Ljubi, sinko, i dvorište kuće svoje. Ako je stablo pred stanom, čuvaj ga, zalijevaj ga, ne lomi granja; ne bacaj se kamenjem. Ako nije, posadi sam stablo, voćku, lozu, uspinjaču, ružu, neka ti rese prebivalište, a za ljetne žege neka te blaže ugodnim hladom. U vrtu, sa sekom, goji lijehu cvijeća. To neka bude vaše, pa kada je krsnica tati, mami, učitelju, učiteljici, kumu, uberite kitu i ponesite im na dar. Cvijeće je iz ruku nevinih najljepši dar i ures.

Pri narodnim blagdanima neka u tvome dvorištu vije trobojnica, okićena cmiljem i koviljem.

Drago dijete, kuća nek ti je mila, vazda mila, vazda draga i sve ono, što je u kući i naokolo kuće. I životinja se svojoj kući veseli. Kada uzrasteš, pa vraćajući se iz daljine ugledaš rodni krov, duša će ti uzdahnuti:

> I ti kućo, kućo mila,
> Još si kućam tim na čelu,
> Oh u slasti tvoga krila
> Uživo sam radost velu
> Mog djetinjstva slatki san!

A ti uzornom dobrotom i skladnim ponašanjem budi roditeljskoj kući uresom i veseljem, a susjednoj djeci izgledom najljepšim.

U ŠKOLI.

„Škola ako nije tempal, tada je spilja“.

Tommaseo.

Kako sam ti već rekao, dijete moje, škola je druga crkva. Ako ćeš da se pamet tvoja prosvijetli, te da se okoristiš školom, treba u njoj mirno i pažljivo da stojiš.

Netom odbije sahat, hrli k njoj, kao da ideš na pir, veselo i radosno. Iz kuće ne izlazi goloruk, gologlav ili bosonog, jer to nije pristojno, niti zdravo. Odjeća i obuća neka ti je potpuna, čista i uredna.

Ne turaj se pri ulazu; puštaj starije i ženskice. Skini kapu, netom stupiš na vrata. Otari noge. Učitelju se učtivo pokloni. Odmah, bez buke i vike, bez skakanja i turanja, otiđi na svoje mjesto, koje nikada ne smiješ mijenjati bez učiteljeve privolje. Kabanicu, kišobran položi već prije u hodniku. Skini torbicu te je, ujedno sa kapom, spremi u klupu. Tu stoj mirno, tiho. Povadi knjigu, iz koje ti je učiti toga dana, pa uči, dok započne predavanje. Ne zanovijetaj nikomu, ne govori, ne prizivaj. Ne nosi sa sobom igračke, a još manje voća i slatkiša. Donesi jedino učila. Ta neka su ti čista i potpuna. Neka ti ne do-

staje ništa od onoga, što ti je g. učitelj preporučio
da nabaviš. Ako ti slučajno otac ne će da provid
što ti trebuje, ti ga lijepo moli, pa mu umiljato rec
kako kopač ne može da kopa bez motike, niti ve-
slač da vozi bez vesla. Obećaj mu, da ćeš marljivije
učiti i da ćeš mu biti anđeo dobrote.

Kada učitelj stupi u razred, digni se na noge.
Također i za vrijeme pouke ustani gore svaki put
kad uljegne u razred i drugi učitelj, vjeroučitelj ili
odlično čeljade, nadzornik, i kada ode. To je znak
počasti.

Za čitave pouke pazi na učiteljeve riječi. Utuv
dobro ovo, što ću ti kazati i to drži sveđer u pameti:
Kada si u školi, miruj tako i pazi tako, kako bi mi-
rovao i pazio da nema nikoga u razredu, već ti je-
dini i tvoj učitelj, kao da tebe jedinoga poučava! Ne
osvrći se stoga na drugoga, niti na drugo, već jedi-
no na učitelja. Upri svom pomnjom i pažljivošću, da
naučiš, da usisaš nauku iz zlatnih učiteljevih usta;
da tačno, potpuno i pravilno odgovoriš na svaki
upit: da pomnjivo i uzorno izradiš svaku zadaću,
bilo školsku, bilo domaću. Vidiš li da drug ne znade,
podigni ruku i budi pripravan, da na svaki upit od-
govoriš. Za tihe radnje ne zavirivaj u tuđu zadać-
nicu. Ako štogod ne znaš, umiljato zapitaj g. uči-
telja.

Dok govoriš sa učiteljem ili on s tobom, usta
na noge. Ako si za vrijeme poučavanja prozvan na
tablu, kada prođeš mimo učitelja lijepo se nakloni.
Na klupi sjedi pristojno: tijelo nek ti je uspravno

naslonjeno otrag, a ruke sprijeda. Također kada se
digneš, stoj vazda ispravljeno. Dok čitaš ili pišeš ne
sagibaj tijela, već malko prigni glavu i ne naslanjaj
prsa na klupu. Po razredu, po stubama, po hodniku
idi uredno i ispravno ko mali »sokolić«. Niz stepe-
nice drži se prislonka, a ne mrči prstima zida. Pazi
na čistoću tijela, odjeće, učila, mjesta na klupi, ispod
klupe i po čitavoj školi, kuda ideš, pa i na čistoću
školskoga zahoda. Svuda neka vlada red sa čisto-
ćom. Pri pisanju ne kapi crnilom; ispod ruke drži
upijačicu. Obikni se da ne ideš u zahod preko pre-
davanja: idi dok je odmor. Ne idi unutra dok je dru-
gi, a prije izlaska uredi odijelo. Po mogućnosti operi
ruke. Za vrijeme opočinka sudjeluj zajedničkoj igri i
ne odstranjivaj se od drugova: budi vedar i veseo.

Kada govoriš pri pouci, govori jasno i glasno;
govori bistro i čisto. Nastoj da izgovaraš lijepi i bo-
gati naš jezik onako, kako govori tvoj učitelj. U ku-
ći govori slobodno narječjem, jer i narječje sačinja-
va bogastvo jezika. No u školi i sa tuđincem nastoj,
da što pravilnije izgovaraš. Također kada pišeš, pi-
ši čistim jezikom.

U svemu i u svačemu slušaj opomene i naput-
ke učitelja svoga, pa ćeš tako biti njemu radost —
jer dobra djeca učiteljeva su živa radost i slatka
nagrada. Roditeljima biti ćeš veseljem, a saučenici-
ma dobrim izgledom. Tako će te svak ljubiti i hva-
liti kao marljivo dijete, zlatno dijete, a škola će biti,
mili moj sinko, pravi tempal božji, kojemu ćeš pje-
vati:

Divan vrt si, Gospod u kom
Trudom vjernih sluga svojih
Za sadašnjost i za vječnost
Mirisave biljke goji,
I plodovi past će zlatni
U krioce vjernog puka
A na slavu i na korist
Harne djece i unuka!

CRKVA.

„Dom moj dom molitve".

Isus.

Ako ti je svugdje, dijete moje, ponašati se pristojno, tim više ti je sveta dužnost, da se u crkvi, u hramu božjemu, pristojno vladaš.

Crkva je stan božji, kuća božja. Ljudi se sakupljaju u crkvi, da se mole Bogu i Svecima. Tu svećenici mole sv. misu i obavljaju svete obrede, kao: krštenje, vjenčanje, krizmu, ispovijed, pričest, sprovode, itd. te se sa pukom mole za život živih i za pokoj mrtvih. Svi narodi, pa i pogani, imali su i imaju crkve, gdje štuju bogove svoje. A mi kršćani najljepše zgrade posvetili smo štovanju Boga. To su nam najsvetija mjesta, gdje se svi ljudi bogati i siromasi, djeca i starci, muško i žensko, svi ko braća, sakupljaju, da mole i da časte vrhunaravno Biće. U crkvi vidiš oltare, na njima svete slike, sv. moći i zavjete. Mnoge su crkve okićene pravim umjetničkim blagom. Na zvoniku su zvona, koja pozivlju na molitvu i navještaju radosne i tužne dane.

Štuj sinko, kuću božju! Kada stupaš u crkvu, misli da stupaš u palaču kraljevu. Stoga uljezi ponizno, uljudno, mirno, tiho. Netom uljegneš na vrata,

skini kapu i prekrsti se. Ne dolazi kasno na službu Božju, niti odlazi prije svršetka. Otiđi na opredjeljeno mjesto, a ne smucaj se iz kuta u kut.

Za djecu je najljepše mjesto bliže oltara. Krasno je vidjeti dijete koje odpjeva sv. misu ili pomaže pri pjevanju i raznim obredima. Ako stupiš sa učenicima, drži se druga i stani ondje, gdje vam je naređeno.

U crkvi stoj mirno i pobožno. Pazi na obrede, osobito božićne, mrtvačke i Velike sedmice. Bog sačuvao, da bi žamorio, s kim se smijao, govorio ili komu namigivao! Crkva je da se u njoj moli, a ne da se zbori. Ako je mnoštvo svijeta, ne tiskaj se. Ustupi klupu ili udobnije mjesto starijemu, poglavito starcu; a nikad da si starca zagradio, niti leđa svećeniku okrenuo. Klekni, sjedni i ustani, kada i drugi pobožnici. Ako učenici pjevaju pobožne pjesmice, rado pjevaj i ti, neka i tvoje jasno grlo slavi Gospoda, — a i puku je veoma ugodno pjevanje anđeoskoga djetinjega glasa. Preko sv. mise prati molitvenikom misnika na oltaru. Ako svećenik propovijeda riječ božju, pažljivo ga slušaj kao da si u školi: pazi što govori i kako govori. Ako ideš na sv. ispovjed ili na sv. pričest, posluži se i tada molitvenikom. Sve vjerske vježbe obavljaj skrušeno i pobožno. Ne turaj se između drugova, da ideš prvi: idi po redu. Prva sv. pričest neka ti bude danom najsvetije i najslađe uspomene i čvrste odluke, da ćeš biti marljivim učenikom, uzornim sinom, čestitim građaninom. Jednom Veliki Napoleon upita prijatelje, da mu pogode najsrećniji dan u životu. Oni mu nabrojiše razne pobjede, slave, okrunjenja. A on će: Ne. Najradosniji je moj dan bio dan prve pričesti moje!

Svaki put kad ideš u crkvu, oblači stajaću odjeću, osobito kada su blagdani ili djeca učestvuju procesiji, pričesti (tada, po mogućnosti u bjelini, sa cvijećem, da sličite anđelima) itd. Za procesijom idi također pobožno i uredno, sa svojim drugom, a ne vrti glavom, pa ni očima, amo tamo. Po putu, kada ideš iz škole u crkvu ili se vraćaš, hodi mirno.

Ako nijesi ni katoličke, ni pravoslavne vjeroispovjedi, opslužuj obrede svoje vjere kako te roditelji i učitelji upute i tačno vrši sve propise štovanja Boga i ljubavi iskrnjega.

Ne zaustavljaj se, ne igraj se okolo crkve, jer halabučiti pred kućom božjom pravi je grijeh.

> Božji hrame, ti izvana,
> Ti iznutra, za sve nas
> I u noći, ko sred dana,
> Nada svetih pun si vas!

A ti, dijete moje, kada prođeš mimo crkvu, vazda skini kapu i reci u srcu svome: Sačuvaj me, Bože, zdrava i vesela!

NA PUTU.

„Hodi putem dobrih i drži se staza pravedničkih".

Salamun.

Ako ti je, sinko moj, uljudno se ponašati u kući, u crkvi, u školi, dužnost ti je da se i na javnom putu ponašaš kao dobro vaspitano dijete. Putevi i trgovi javne su kuće, svačiji su stanovi, pa treba tuđe i svakoga štovati, te izbjegavati sve ono, što je neugodno i neuredno.

Tebi je, baš kao učeniku, javno pokazati, da si bolji i pitomiji nego li ona nevoljna djeca, koja se ne okorišćuju blagodati škole.

Po putu ne smiješ trčati, jer to divljaci čine. Po putu ne viči, ne kriči, ne pjevaj, ne zviždi, ne prizivaj na glas, ne smij se grohotom. Kada iz škole izlaziš, idi mirno i ravno kući svojoj. Ne zaustavljaj se po uglovima, okolo prodavaonica, a da te doma iščekuju. Ne turaj drugove po ulicama; ne diraj u nikoga, niti u ljude, niti u životinje. Ne klatari se po putevima, osobito poslije sumraka. Pazi kako ideš i kuda ideš, da iznenada ne navali na te konj, kola, koturača, itd. Osobito po gradskim putevima pazi kako ideš. Ne budi rastrešen, ne trči, ne smetaj dru-

gomu niti prometu; pazi na znakove auta sprijeda i otrag, drži se pločnika i slušaj redara, pa i njemu budi pri ruci ako to javni red zahtjeva. Ne mrči zidova, ne piši kredom ili olovkom po javnim mjestima. Ne diraj u oglase, pjesme, izloge itd. Bježi odandle, gdje vidiš da je stiske ili buke, ili čuješ, da se ljudi psuju ili nesrećnici tuku. Da nije nikada ruka tvoja zahvatila kamenčića, da ga u koga ili u što baciš osobito u životinje. Nije uljudno upiranje prsta u koga ili izbuljenje očijuh. Kada ideš ili govoriš, ne mahaj rukama, ne lupaj nogama, niti klimaj glavom. Ne približuj se lice i lice, dah i dah, k onomu s kojim se razgovaraš. Ne hvataj ga rukama i ne guraj ga laktima. Gledaj ga u oči, jer je oko zrcalo duše. Kada uljegneš i izičeš iz prodavaonice, uljudno pozdravi. Ne zanovijetaj prodavaocu, osobito ako je dijete ili inostranac. U prodavaonici ne diraj predmete naročito slatkiše i voća. Ako je svijeta, ustrpljivo čekaj. Ne budi bezočan pri pogađanju. Ne priječi prolaza; ne zaustavljaj se usred puta — kako to običavaju prostaci —, niti pred vratima, gdje je tijesna ulica ili gusta šetnja. Okreni vazda na svoju desnu stranu. Da nijesi nikada, sine moj, susretio učitelja ili poglavice mjesta, a da ih nijesi uljudno pozdravio. Skini kapu, pa ljubezno nazovi: Zdravi bili! Dobar dan! (svećeniku: Hvaljen Isus!) Prođeš li mimo radioničara ili težaka u polju, nazovi im: Pomoz Bog! — Ustupaj mjesto starijemu i ženi, pa bili i prosjaci. Ideš li s drugim, starijemu stani sa njegove lijeve. Po pločniku i po stepenicama pusti mu mjesto do zida.

Ako ste dva dječaka, starija osoba neka vam je u sredini. Zaustavi li te na putu starije čeljade, lijepo ga pozdravi i bistro mu odgovori. Ne drži ruku u špagu. U društvu s drugima pri ulazu u dućan, u kuću itd., pusti da prvi stupi stariji. Ako te inostranac zapita za kuću, ulicu, učtivo mu pokaži. Budi mu u svemu veoma uslužan. Upita li te znanac za zdravlje tvoje ili ukućana, lijepo mu zahvali, pa odgovori.

Štuj osobito starca. »Sijeda je kosa slavna kruna«. Sjediš li, dođe starac, digni se, kao i kada prođe g. učitelj ili drugo odlično lice. Muslimanski mladić stoji pred starcem, dok s njim govori onoliko, koliko ga on pita. Prolazi li sokakom starina, sve se diže na noge.

Ako starcu padne šešir, štap ili što drugo, potrči da mu podigneš. Ako je sitno dijete u pogibelji da padne u vodu ili da na nj nasrne životinja itd., potrči i spasi ga. Tako isto ukloni starca i ćorava.

Ne straši po putu životinje, niti čeljadi. Grijeh je strašiti djecu ili uckati psa za njom. Ne zavirivaj kroz prozor u tuđa prizemlja.

Ako se slučajno sitno dijete izgubilo, uhvati ga za ručicu i potraži mu ukućane.

Susretneš li procesiju, skini šešir i mirno čekaj dok prođe. Isto uradi kada prođe sprovod mrtvački ili svečana povorka, sa narodnim barjakom, pri narodnim proslavama. Također pozdravi rukom ili kapom ili poklikom dok prolazi četa vojnika, sa barjakom, jer vojnici žrtvuju mladost i život da brane našu milu zemlju i divno more naše.

Opaziš li posred puta kamen, ukloni ga. Vidiš li da deranče kvari javne stvari, krade tuđu muku, pravi sramotne nepodopštine, upozori redara, jer je dužnost svakoga građanina da spriječava javno zlo, a da podupire red i vršenje društvenih propisa.

Ako je kiša, ne moči kišobranom drugoga. Ponudi kišobran starcu. Zatvoreni kišobran nosi se po gradu u ruci, ne ispod pazuha. — Ulazeć u tuđu kuću, ostavi ga u hodniku.

Nemoj se nikomu rugati ili nadimena nadjevati. Vidiš li čeljade grbavo, kljasto, hromo ili drugom tjelesnom manom, ne gledaj ga, da se jadnik ne dosjeti da on svojim betegom mami tvoj pogled. Ne sakupljaj se okolo čovjeka, kojega oružnici svezana vode. Bježi od mjesta, gdje kolju životinje i gdje se sakupljaju pijanci i igrači. Nađeš li što na putu, traži onoga, ko je to izgubio; ne nađe li se gospodar, vrijednost stvari daruj siromahu.

Opaziš li da se zbila kakva nesreća n. p. pojavio se požar, zgazio auto čovjeka, palo dijete u vodu, itd., skoči i zovi u pomoć. I malo dijete može da ukloni veliku nesreću. Budi junak!

Nepristojno je jesti po ulicama, a još je gore bacati otpatke po putu.

Svugdje i svagda, dijete moje, ponašaj se tako milo, tako uljudno, da te svak zavoli i da te svi ljudi hvale!

DRUGOVI.

„Ko ima prijatelja, valja da postupa prijateljski, jer ima prijatelja vjernijih od brata“.

Salamun.

Drugovi su tvoji svi tvoji saučenici. To su ti braća. I braća ste doista i to na tri načina: u maloj obitelji vaše škole, u velikoj obitelji naše otadžbine i u neizmjernoj obitelji čitavoga čovječanstva.

Škola vam je zajednička kuća, a učitelj ljubežljivi zajednički otac. Kao što ste u školi svi jednaci i kao što učitelj svakoga jednako pazi i gleda, te nastoji da svi nauče: tako i ti, sine moj, ljubi sve drugove svoje. Bili bogatih ili siromašnih roditelja, smatraj ih vazda milom braćom. Ne mrgodi se ako ti je u školi opredijeljeno mjesto do učenika, koji je niže obitelji. Znaj da je iz siromašnih slojeva poniklo mnogo učenih i svetih ljudi.

Nikada drugu da si šta nažao uradio, udrio ga, turio ga, nadjenu mu porugljivo ime, tužio ga ili mu uskratio usluge, za koju te moli, a tebi je lako da mu ugodiš.

Ako ti drug prouzroči neugodnost, ne osvećuj se: prosti mu. Ako jednako slijedi, da te muči, po-

tuži se g. učitelju, a on će biti pravedan sudac. Ne raduj se zlu ili kazni druga svoga. Mlađe i zločeste napućivaj na dobro, a to najviše primjerom. Ne budi nenavidan na vrijednijega ili bogatijega. Ne povladivaj onima, koji rado i sa nasladom tuže druga ako je što skrivio ili na dvoru nehotice zla počinio. Ne draži prijatelja dok je srdit i nezadovoljan.

Drži vazda na pameti ovu zlatnu napomenu: Ne čini drugu ono, što ti ne bi bilo drago da drugi učini tebi. Kad te upita g. učitelj o neredu u školi ili vanka, tada kaži živu istinu, pa bilo i proti sebi. Nemoj zaplićati pitanjima ili jednoga spričavati, a drugoga opterećivati. Mrzi laž kao kugu, pa ni u šali da nije laž potekla iz usta tvojih. U laži su kratke noge. »Lažan svjedok ne će ostati bez kara i ko govori laž, ne će uteći«. Na pravedna druga krivnje ne bacaj, jer bi to bio zločin. Jesi li ti krivac, ispovjedi sve, umilno pitaj oproštenje. Također ako si slučajno uvrijedio ili čim ražalostio druga svoga, moli da ti oprosti. U mržnji i u svađi ne smiješ da budeš sa drugom, već sveđer u bratskoj slozi i ljubavi. Osobito pokaži srca spram drugova, koji su betežni n. p. ako su hromi, grbavi, ćoravi, tepavci ili glupani. Ne rugaj se drugu, koji je kažnjen. Ne priopćuj drugu, ako je treći što nepovoljna o njemu izustio. Čuvaj se nepristojne i ujedljive šale. U društvu ne šaptaj na uho drugu i ne smij se potajice. Ne govori ni preveć glasno, ni preveć tiho.

Na dvoru i doma igraj se slobodno sa drugovima, s kojima si se, uz dopust roditelja, posebno spri-

jateljio i pobratimio. U svoju kuću ne smiješ da dovedeš druga, niti da silaziš u tuđe dvore, pa nikamo van praga, ako prije nijesi isprosio uoblašćenja u roditelja. Rado dovedi doma dijete, koje je slabo u učenju, pa ga ti vježbaj. Propitaj se za bolesna druga, a do zgode posjeti ga i ponesi mu naranču, slatkiša, knjigu sa slikama, igračku. Kod bolesnika ne zadržavaj se dugo i hrabri ga veselim riječima i nadom u ozdravljenje. Pohodi i tješi prijatelja, kojemu je umro otac ili majka. Pred sirotama ne raspravljaj o majčinom milovanju.

Opaziš li, da je deranče napalo mirno i mlađe dijete, skoči na obranu.

Stečena prijateljstva pomno čuvaj i za odraslije doba, jer je teško drugu bez druga i slavuju bez luga. Vjeran je drug najbolji brat.

Štuj prijatelja. Budi mu vjeran i napućivaj ga na dobro. Pri sklapanju prijateljstva pazi više na vrline dotičnoga druga, nego li na bogastvo njegove kuće. Ne prebacivaj drugu učinjenu uslugu. Povrati mu tačno ono, što ti je pozajmio. Čuvaj tajnu. Bježi od zločestih nepopravljivaca, da te ne okuže i ne pokvare srce i dušu. Ako ti prijatelj upravi pismo iz drugoga mjesta, odmah mu otpiši, obaviješćujuć ga o svemu, što može da ga zanima i veseli. Pismo neka ti je uredno, čisto, lijepo, a naslov tačan i biljegovan.

Sa svima drugovima budi ljubezan i u potrebi uslužan, pak će te svak štovati i ljubiti, a sreća zlatna, koja je majka svekolike dobre djece, obilno će te nagraditi.

MARLJIVOST.

„S ljenosti ugiblje se krov i s nemarnih ruku prokapljuje kuća".

Salamun.

Marljiv si onda, kada rado i tačno vršiš sve ono, što ti je naređeno.

Ono, što ti naredi učitelj, dužnost ti je sveta, sinko, da pomno ispuniš. Ako tako ne radiš, nijesi marljiv, nijesi dostojan imena učenika, a još manje ljubavi učitelja svoga. Učitelj ne može da ljubi učenika, koji nije marljiv. Nemarno je dijete muka i sramota školi, a žalost i tuga roditeljima. Nemarnik ne zaslužuje niti da ga roditelji u kuću prime, a kamo li da ga hrane i odijevaju. Oj, dijete moje, čuvaj se nemarnosti kao najvećega zla! »Ko radi svoju zemlju, biti će sit hljeba«.

Ako hoćeš da budeš dostojan pažnje učitelja svoga, ako želiš da budeš dikom ocu a radost majci, budi marljiv u učenju, budi radišan u poslu. Bez toga niko te ne će ljubiti, a školom se nećeš nimalo okoristiti. Na marljivosti i na ustrajnosti podiže se zgrada rada pojedinaca i čitave ljudske zadruge. Marljivost će savladati sve poteškoće i mučnoće i pri najtežem poslu. Učitelju je mio učenik, koji je

pametan i razuman, ali mu je još miliji onaj, koji nastoji da te darove nadoknadi marljivošću i željeznom voljom. Marljiv i znana natkrili. Pouzdavaj se u svoju snagu. Bog govori: Pomozi se sam, pomoći ću te i ja.

Glavni je tvoj posao sada učenje, pa učenje neka ti bude najmilijom zabavom. Škola je mjesto, gdje ćeš najbolje iskazati marljivost svoju. Vrši sve ono, o čemu sam ti već govorio u poglavlju o ponašanju u školi i o nauku. Sve ono, što ti je naređeno, neka ti je sveto. Ne smiješ da zanemariš niti najsitnijeg posla ili da ga zlovoljno ispuniš. Često reci sam u sebi: Ja hoću da budem najmarljiviji, najbolji učenik nesamo u razredu, već u čitavoj školi. Prema toj odluci, prema toj vrućoj želji vladaj se vazda i udesi sav rad svoj. Bog sačuvao, da si otišao u školu, a da nijesi naučio i prepravio sve ono, što ti je zadato. Uči večerom, prije nego ideš u krevet; a rano ustani, pa uči dok školsko zvono zazvoni. Sa pravom ljubavlju, sa pravim zanosom uči i ljubi nauk. Ali nije dostatno da učiš, već treba da naučiš, jer tekar tada postizavaš cilj, koji je namijenjen školi i pouci. Zato se iziskuje odlučne volje, ustrajnosti, a i truda, jer, sinko moj, bez muke nema nauke. Ne uči samo stoga, jer ti je naređeno ili da budeš pohvaljen: već uči najviše stoga, da naučiš, da se okoristiš naukom, radi česa te roditelji šalju u školu, a učitelj se brižljivo znoji oko djece. Gle, kako osjećaš u duši svojoj neko jako zadovoljstvo i neki ugodni ponos, kada u domaćem krugu ili u društvu rodbine i znanaca

znadeš da lijepo prikažeš znanje, što si svojom marljivošću stekao u školi!

Gle, kako si veseo i kako je učitelj radostan kada lijepo odgovaraš, kada lijepo čitaš, pjesmice čustveno kažeš, zadaće tačno i uredno sastavljaš, itd., pa dobiješ i poneseš roditeljima lijepu svjedodžbu! Ne čitaš li u učiteljevu oku radost i zadovoljstvo? On ne traži od vas dara, već jedino marljivosti. To mu je najbolja i najugodnija plaća za krvavi trud oko vas, djeco moja! Zato neka svaki ponavlja:

> Marljiv bit ko pčela,
> Radin kao mrav:
> To je moja želja,
> To kroz život sav!

RAD.

„Sladak je san onome, koji radi".
Salamun.

Osim školskoga rada, neka ti je, dijete moje, mio i ugodan svaki rad, što ti ga nalažu ukućani za vrijeme školskog odmora.

Je li otac zemljoradnik, rado otiđi s njime u polje. Izmalena ljubi polje, gore, šumu, potok, stabla, ptice, cvijeće. Polje je izvor zdravlja i izvor blagostanja. Dobrovoljno izradi male poslove, što ti otac ili stariji brat narede.

Također ako ti je otac zanatnik, pazi kako on načinja i pravi predmete, pa ti, kao dijete, nastoj da ga slijediš. Po velikim gradovima, gdje je mnoštvo djece i tvornica svakovrsnih, na stotine je mališa, koji rade i priređivaju razne sitne stvari, kao n. p. kutije, držala, britvice itd. Sve one mnogobrojne igračke, što vidiš po prodavaonicama, djelo su sitnih prstića marljive djece, koja su iz malene dobe zavoljela rad.

Ljubi, sinko, vazda rad, bilo u kući, bilo u školi, u radionici, u polju, na moru. Bez rada tvoj otac ne bi imao, da ti kruha dade. A bez rada ne bi ičesa na svijetu bilo. Svi bismo bili prepuki siromasi i pravi

divljaci. Kada čovjek ne bi obrađivao zemlju, narav bi se iznevjerila i podivljala, a svijet bi bio lišen svih ljudskih tvorevina. Sve bi zamrlo i pomrlo.

Daj sinko, dragi, r a d i dovijek,
Jer radnja sreću sprema:
Bez rada čovjek nije čovjek,
Bez rada sreće nema!

Radinost i dobrota prve su ljudske dužnosti i uvjeti zadovoljstva i sreće. Marljivost i radinost su najljepša svojstva svakoga učenika. Ljubav za radom najbolji je dokaz, da ćeš postati valjanim mladićem, vrijednim domaćinom i poštenim građaninom.

Sva izumića n. p. brzojav, munjovod, parni brod, željeznicu, telefon, kino, aeroplan, razne čudnovate i korisne strojeve izumili su ljudi, koji su ljubili rad. Njihova će imena stoga ostati zlatnim slovima ubilježena u povijesti ljudskoga napretka i dobročinstva. Razne pute, nasipe, prokope kroz debele gore, ogromne nasade i ostalo izvele su ruke radinih ljudi.

Bez rada nema blagostanja. Ako čovjek ne radi, ne može ni da živе. Rad, bio kojemudrago vrsti, vazda je dičan. Rad težaka, koji kopa i mašklina i ore, nije gori nego li je rad zanatlije; niti je rad trgovca dičniji od rada pomorca. Svaki je rad dičan, ako se dično i pošteno izrađuje. A svaki je čovjek dužan, da u znoju truda dobiva kruh svoj, bio svećenik, bio učitelj, ljekar, odvjetnik, sudac, zanatlija, težak, pomorac, sluga.

Radi kao da ćeš sto godina živjeti, a moli se Bogu kao da ćeš sutra umrijeti. Radnja radost rađa kao plandikovanje jadikovanje. Nemoj posao za sutra ostavljati, pa se ne ćeš nikad pokajati. Ne dangubi, jer je vrijeme novac.

Ti ne sustaj, već za poslom hiti,
Pa ćeš srećan za života biti,
Jer ko radi, taj imade hljeba
I blagoslov svud ga prati s neba.

Radom čovjek čovjeka potpomaže, čovjek čovjeka služi. U radu su svi ljudi braća, jer svi rade za ljudsko opće dobro, za procvat i blagostanje čovječanstva. Ko ne radi, da i ne jede!

Jao si ga lijenu čovjeku! Naprotiv blago čovjeku, koji ljubi rad, jer radiši Bog pomaže. Lijenčinu ista narav kazni, jer ga liši kuće i kućišta, a ljudi ga mrze i preziru. Lijenost dušu troši kao rđa željezo, dok radnja radost rađa. Nemoj niti časa ljenčariti, jer tromost ubija i tijelo i duh, a čovjeka izjednačuje sa životinjom. »Lijenost navodi trud san, i nemarljiva duša gladovat će«. Radin čovjek uživa i zdravlje, jer mu slađe prija i jelo i pilo i san.

Netom si uredio školske poslove, potraži svojevoljno posla i zabave.

Ljubi, dijete moje, rad i usadi u maleno srce svoje onu mudru i pametnu: U radu je spas!

IGRA I ZABAVA.

„Vrijeme je plaču i vrijeme je smijehu; vrijeme je ridanju i vrijeme je igranju“.

Salamun.

Dopuštenjem tvojih roditelja dozvoljene su ti igre i razne pristojne zabave. Ali ne traži igre, ako prije nijesi opremio školske dužnosti i drugo, što ti je naređeno.

Igra neka je sveđer lijepa, pristojna i dostojna učenika. Čuvaj se divljaštva, te kričanja, lupanja, deranja, povaljivanja, potezanja, valjanje po tlehu i slična. Igra neka ti ne bude dangubom, već odmorom i tjeranjem zlovolje, zabavom duha, koja veseli i rasvježuje duh, a istodobno oštri pamet. Pri igri budi veseo, jer su vesela djeca draga i mila. U veselju valja se veseliti. Pri igri nemoj se prepirati, kričati, niti svеđer drugomu namećati svoje mnijenje i želje. Budi popustljiv i rado ugodi drugu. Uslužno upućivaj nevještake

Igre neka su shodne. Neka ti vježbaju ujedno um i tijelo. Gimnastičke su igre najzdravije. One jačaju dušu i tijelo. Zato ako je u tvome mjestu gimnastičko društvo, moli oca i g. učitelja, da te uvrste u

male i junačke sokoliće ili orliće. Oj, krasno je pogledati povorku jedre i zdrave djece, sa crvenim kapicama i košuljama i milom trobojnicom okolo pasa, gdje stupaju, pod narodnim svetim barjakom, kao junaci i pjevaju rodoljubne pjesme! A još divnije je vidjeti, kada ti krasni sokolići izvađaju zanimive vježbe, a oduševljeno ih općinstvo posiplje cvijećem, poljupcima i urnebesno im kliče: Živjeli mali junaci, mladi Jugoslaveni, zlatna djeco naša!

Zdravo da ste, Sokolići,
Puni zdravlja i miline!
Zdravo da si, omladino,
Slatka nado Otadžbine!
Sjedinjenoj majci zemlji
Vi budite zlatna nada;
Temelj slave i ljubavi
Da nestane starih jada.
Neka sjaje srećno doba
Uskrsnulom našem rodu;
Gojite mu bratsku ljubav,
Čuvajte mu mir, slobodu!

Također ako je u mjestu glazbeno društvo, moli da te upišu, jer glazba spada u najljepše i najplemenitije duševne zabave.

Osim gimnastike i glazbe, zabavljaj se sa drugovima u čitanju pjesmica, u odgonetanju zagonetaka, u riješavanju računskih zadataka, u crtanju, u slikanju, u veslanju, itd. Zamoli roditelje, da ti nabave koju lijepu knjižicu, — a tu će ti označiti učitelj u kojoj ima uputa za zgodne sigre. Iz takove knjižice nauči prikladnu igru, pa je izvađaj sa braćom i sa susjedima. Kazivanje pjesmica i igranje glumačkih prizora dolikuje dobrim učenicima.

Za Božićne blagdane napravi u kući »Betlem« ili »božićni bor«. Na ognjištu neka bude »badnjak«. Idi na noćnicu i pjevaj: »U sej vrijeme godišta«. Rodbini možeš »kolendati«, pjevajući naše stare krasne pjesme.

Prigodom blagdana, krsnica, sajma, itd., kada ti roditelji i rodbina dadu novaca, ne troši uludo. Dio baci u »štednu škrabicu« (treba da je ima svako školsko dijete, eda se zarana privikne štednji), a drugi dio upotrebi, da nabaviš lijepu knjigu. Čitanje dobrih knjiga neka ti bude najslađom zabavom. Malo po malo stvori malu svoju knjižnicu. Između izabranih knjiga čitaj često onu zlatnu, što se zove »Srce«. Predbroji se na »Smilje« i na druge dječje listove i knjižice. Zaljubi se u čitanje. Dobro će te štivo veseliti i jačati u znanju, u dobroti i u ljubavi spram svega, što ti je cijeniti i ljubiti.

Čuvaj se pogibeljnih i divljačkih igranja: paljenja iz pušaka, preskakivanja ognja, norenja ispod vode, nabacivanja snijegom, penjanja po zidovima, po zvonicima, stablima, mučenja životinja, lovljenja ptica itd.

Kolo, veslanje i uspinjanje po brdima zdrave su igre. Utrke na koturači donekle su pogibeljne. Nogomet uopće pobuđuje naprezanje, surovost i mržnju i kod igrača i kod gledaoca. Vježbanje oružjem, kao i nošenje oružja, sjeća nas krvoločnih vremena. Iz-

bjegavaj igre i prikazivanja u kinu i u pozorištu, koja razdražuju živce i niske strasti, te pogubno djeluju na mlada i nevina srca. Pozorištu, kinu i drugim javnim zabavama red je, da pobuđuju plemenita čuvstva, da uzgajaju pamet i srce i da nam štede živce, te da nam krijepe zlatno zdravlje.

Djeci nije dopušteno da igraju na novce, na karte, niti da išta pozajmivaju ili uzajmivaju bez znanja roditelja. Također školskoj djeci nije dopušteno da idu u kazalište, u cinematograf, u cirkus, na plesove (pogotovu u krčme), bez svojih roditelja i dogovora sa školskim upraviteljem. Ako ti je dopustio upravitelj da stupiš u sokolski pomladak ili u kakvo drugo društvo, znaj da ti je na prvom redu školska dužnost. Strogo je zabranjeno, da učenik pri zajedničkim svečanostima ostavi školu, a da se pridruži drugome društvu. Također ne smije dijete, da sudjeluje izvađanju javnih zabava bez školske privole.

Pri igri čuvaj se, da te ne savlada strast ili ljutina, jali oholija pri pobjedi.

Pri svakoj igri misli, da ti je nazočan g. učitelj, pa da te vidi i čuje. Što ne bi rekao i što ne bi počinio pred njime, to ne reci, to ne učini ni pri igri, koje vrsti bila.

I igra zahtjeva umjerenost i odmor.

Igra i zabava, opeta ti velim, dijete moje, neka ti jačaju tijelo, a vesele dušu i srce! Mladost radost!

ZDRAVLJE.

„Zdravlje je najveće blago".

Nar. riječ.

Bez zdravlja nema bogastva. I doista, što će čovjeku novci, palače, suho zlato i sve časti, ako ga tjelesne muke muče?

Nesrećan je čovjek, koji nema zdravlja. Dužni smo stoga da čuvamo zdravlje svoje i da nastojimo da ga dobijemo, ako smo ga izgubili.

Zato, dijete moje, već iz malenih noga cijeni zdravlje svoje kao najveće blago, najljepši dar majke naravi.

Na čovječje zdravlje najveće uplivaju: stan, čistoća, vazduh, sunce i hrana. Bez zdrava stana nema zdravlja, a pogotovo bez čista vazduha i zdrava jela.

Netom ustaneš, umij čistom i svježom vodom lice, ruke, uši, vrat, a pomogućnosti i prsi. Ruke ćeš oprati i poslije svake radnje.

Kose striži do kože i ljeti i zimi. Barem jedan put mjesečno operi glavu mlakom sapunicom. Nokte čisti i striži često, ne griskaj ih, već upotrebljavaj nožice. I nokti na nogama neka su ti u redu.

Odijelo neka ti je vazda čisto kao sunce, a i obuća, osobito rublje. Ljeti neka je lagano, jasne šare; zimi sukneno i tamno. Neka ne bude tijesno, niti previše široko. Vrat slobodan. I siromašno i iskrpljeno ruho neka je čisto. Rublje mijenjaj barem svake nedjelje.

Noge neka su ti tople, glava u kući gola. Suhe noge zdrava glava.

Ljeti ne propusti dana — ako stanuješ u primorju, a da se nijesi nauživao morskoga kupanja. Ne silazi u vodu odmah poslije jela, niti prije sunčanog istoka kao ni poslije zapada. Sredadnije je najzgodnije. Voda i sunčane zrake krijepe žile naše. Svlači se polako, da se tijelo ohladi, pa odjednom skoči u vodu. Plivanje je i najzdravija gimnastika. A i zimi je potrebito pranje tijela, barem jedan put sedmično. Ostani u vodi, dok ti ugađa, ali ne odviše; u toploj kupelj ne više od 10 časa. I pri kupanju javnom pazi na pristojnost. Oblači gaćice i ne miješaj se sa ženskama.

Ako si seljačko i siromašno dijete, te si prisiljen da ljeti ideš bosonog, peri višeput na dan noge.

Glavu čuvaj od sunčane pripeke slamnim klobukom ili bijelom kapom i ako neki slabe krvi i blijeda lica misle, da je bolje da nas sunčana ljetna žega gori i da nam put crni.

Šta jedeš, neka je zdravo, čisto, tečno, dobro skuhano i umjereno začinjeno. Ne ljubi preveć masne hrane, niti hrane u kojoj je odviše soli i žestokih mirodija.

Prije jela dobro operi ruke. Za trpezom pristojno sjedi. Jedi iz svoje plitice, pij iz svoje čaše. Ne jedi naglo, dobro žvakaj zalogaj. Ne jedi i ne pij dok si umoran. Za jela ne pij mnogo, osobito na početku. Voće operi ili oguli, obljušti, a neka je svježe i zrelo. Nezrelo voće i grožđe prouzrokuju grižu; sirovo zelenje porađa guje i boli u želucu. I grožđe operi. Bacaj voćne koštice. Ne jedi pohlepno i prekomjerno, već umjereno, osobito za večerom, ako ćeš izbjeći neugodnim snima i mori. Obikni se na obroke. Odmah poslije blagovanja nije zdravo da se prihvatiš radnje. Probava zahtjeva nešto opočinka. Čuvaj se pożdrljivosti, ljubi umjerenost, da ti ne reknu:

Izjelico, sram te bilo,
Želucu si svome rob!
Ti sam sebi za života
Svojim zubim kopaš grob!

Zapamti i ove stihove:

Bolest uđe u kuću,
Da se ne opaža.
Umjerenost, čistoća
Najbolja su straža.

Više je ljudi umrlo od jela i pića, nego li od gladi i žeđe.

Ne pij za živu glavu žestokih pića. Vino dobro razvodni. »Razbludno je vino i opojno piće i kogod za njima luta, ne će biti mudar«. Od vina i mudrac pobudali, a nema žalosnijega prizora do pijana čovjeka! Stari su Rimljani jedanput na godinu opijali

svoje robove, pa bi ih pustili po gradu, a da puk vidi kako neumjereno piće ponizuje čovječje dostojanstvo. Žesta diže pamet i ubija tijelo. Za djecu je najzdravije piće gola voda i mlijeko. Zdrava je voda i sa voćnim sokovima. Rakija je otrov, kao i duhan. Duhanski otrov pogubno djeluje na okus, grlo, pluća, srce, želudac, na živce i kvari zrak u kući.

Ne stavljaj u usta ničega, što se ne jede, niti onoga, što je drugi imao u ustima.

Nastoj da bude sve čisto na tebi i okolo tebe: postelja, soba, kuća, sudovi, pokućstvo, kuhinja, konoba, dvorište, vrt, zdenac i ostalo. I zahod neka je čist, a gnjojište i životinje daleko. Čistoća je pola zdravlja. Ako ti se odviše znoje ruke, često ih umivaj; ako noge, mnijenjaj bječve.

Ljubi svjetlost i sunčanu toplinu. Sobu treba neprestano zračiti i netom se digneš. U zatvorenoj izbi ne drži cvijeća, niti vonja po noći. U spavaonici ne smije da bude zadušljiva vazduha, a pogotovo goruće peći, pa ni svijeće na petrolej. Obuću izuj van ložnice. Cvijeće pred prozorom i u hodniku čisti vazduh. Postelju ne stiskaj do gola zida ili blizu prozora. Bježi od vlage, jer ona ubija zdravlje. Posteljinu treba svaki dan provjetriti na suncu. Strunjače i jastuci neka ne budu preveć mekani.

Čuvaj se propuha, osobito ako si oznojen, kiše i sjedanja — a pogotovu spavanja — na pločniku. Ako pokisneš ili skvasiš noge, osuši se što prije. I pri najmanjoj nazebi čuvaj se vlage i studeni: topli i čisti vazduh je najbolja obrana, najbolji ljekar. Na otvorenu za oštra i studena vjetra, pri vihoru, vijavici ili magli, diši na nos, ne na usta, e da se vazduh topli i čisti. Voda što piješ, neka je čista kao sunce.

Rano lezi (ne odmah iza jela), a rano ustani. Ne prekraćuj sna jer sanjavost prouzročuje mlahavost. Spavaj dok si dijete 10 sati, zimi nešto više. Slatko spava ko uredno živi. Spavaj, ako moguće, opose. Nije zdravo spavanje na otvorenu, pa bilo i ljeti — naročito po noći i ispod stabla. Također je pogibeljno spavanje, ako do spavaonice vrije mast, gori ugljen ili dopire dim jali isparina gnjojišta. — Tjelesne potrebe navikni se obavljati redovito svakoga jutra i to u zahodu, koji obiluje vodom.

Da sačuvaš zdrave zube, operi usta svako jutro i poslije jela. Ne grickaj ništa tvrda, niti jedi hrane preveć vruće ili ledene. Vruće i ledeno piće škodi i želucu. Ne diraj zuba kovinskom čačkalicom. Ne zvači na jednoj strani čeljusti. Ako te zub zaboli, a krnjav je, otiđi do zubara; ako ti je zdrav, dok ti mine, čuvaj se vjetra Ako ti zubar nadomjesti koji zub sjekutić ili očnjak, neka ne bude obložen zlatom, jer to ružno izgleda osobito u ustima mladića i djevojčica.

Čuvaj oči od prašine, jake svjetlosti, dima, suza, čitanja i pisanja u polumraku ili pred svijećom što titra. Ne čitaj dok hodaš, ležiš, jedeš ili se voziš. Pri radu na stolu neka ti svijetlo dolazi sa lijeve. Dok čitaš ili pišeš, neka su ti oči najmanje 30 cm. daleko. Jedino liječnik propisuje naočale. Upadne li ti u oko prašine, ili što drugo, ne tari ga prstima, neka ti ga suze pročiste.

Peri i nos. Ne diraj ga prstima. Rubac drži vazda u špagu. Kada kašlješ ili zijevaš, pokrij dlanom usta. Pljuni i kihni u rubac, nikad po podu i okreni glavu na stranu. Ne služi se tuđim rupcem.

Ne cjelivaj nikoga u usta, niti premeta što drugi cjeliva. Ne slini jezikom ičesa, niti prsta pri prevrćanju stranica knjige, niti biljegovke, olovke, obvoja. Ne meći u usta periš, niti igle.

Ne zabadaj ičesa u uho. Čuvaj se igre »kukurikanja na uho«, zaglušljiva bubanja, trubljenja, zvonjave. Pomno čisti i uši i to mlakom sapunicom. Upale nosne uplivaju i na uho, stoga uzdržavaj se od jakog kihanja, kašljanja i napetog useknivanja.

Ne diraj u krasticu, u čir, u ranu osobito neumivenim prstima.

Izbjegavaj pogibelji. Ne približuj se bolesniku, kojega je zahvatila priljepljiva bolest: sučija, ospice, kukurikavac, kraste, srab, škrlet, difterija, griža, kolera. Ako se je pojavila kužna bolest u tvom domu, bolesnika treba osamiti i ti ne smiješ u školu bez liječnikove pregledbe i savjeta. Ne jedi zajedno i ne spavaj u istoj sobi sa bolesnikom, ma bila i laka bolest. Ne umivaj se u istoj vodi. Ne meći na glavu tuđe kape. — Ne hvataj muhe i ne diraj životinja, jer one često prenose bolesti. Gamad uš, čimavica, komarci također škode zdravlju, osim što su gadne i dosadne živinice. Cijepljenje je obrana od kužnih bolesti; ponovi se poslije desete godine.

Ne kreći u pušku i oružje, u prah, u žigice, u električne žice, u plinarske cijevi, u otrov, u vatru i u strojeve dok su u kretnji. Bježi odonle gdje se puca iz pušaka, kubura, prangija. Baci za'rđalo pero. Ako se posječeš ili ubodeš, izažmi i operi odmah ranicu i omotaj je čistom krpicom.

Ako se, po nesreći, razboliš, tačno vrši liječnikove propise. Počivanje u krevetu i umjerena hrana najbolji su pomoćnici, kao što je uredan život najbolja ljekarija. Budi strpljiv i nadaj se ozdravljenju.

Budi veseo i vedar i u protivštinama.

Veselje, pjesma i pjevanje podupiru i podržavaju zdravlje. »Srce veselo pomaže kao lijek, a duh žalostan suši kosti«.

Zaljubi se u poljski i morski čisti vazduh. Ljubi sunce jer je izvor života i veselja. Ako živeš u gradu, učešće silazi u bližnje seoce, u polje, u šumu. Tu sred leptira, kukaca, cvijeća i bilja skači i trči, viči i pjevaj, smij se i igraj se po miloj volji svojoj. Ako si pri moru, ljubi žalo i lađicu. Gradska je prašina i vazdušina neprijateljica čovječjega zdravlja. Ljubi prirodu i sisaj njezin nektar, sakupljen po poljskom cvijeću mirisavih trava, zelenoga borja i morskih alga, pod blagim poljupcima južnoga našega sunca zlatnoga. Čuvajući, sinko, zdravlje, život će ti biti slađi, duži i korisniji. Zdravlje je glavni uslov za napredak i blagostanje naroda pojedinoga i čovječanstva čitavoga.

Bez zdravlja, nema uživanja. Zdravlje nam podržaje snagu, pristalost i ljepotu tijela i vedrinu duše. U zdravu tijelu zdrava je i pamet.

Neka ti je mio naš krasni pozdrav: **Zdravo!**

DOMOVINA.

„Kako je ptica koja odleti iz svojega gnijezda, taki je čovjek koji otiđe iz svojega mjesta“.

Salamun.

Ako ti je, dijete moje, dužnost sveta da ljubiš oca i majku, učitelja i školu, narav ti sama nalaže, da vruće ljubiš Domovinu svoju i da joj do smrti vjeran budeš.

Domovina je tvoja zemlja, u kojoj si ugledao božje sunce, gdje živeš, rasteš i učiš; gdje su tvoji roditelji i učitelji rođeni i gdje će pokopani biti. Otadžbina je tvoja zemlja gdje živu ljudi, koji govore tvojim jezikom, koji slave i ljube sve ono, što i mi svi slavimo i ljubimo. Ta se zemlja zove **Jugoslavija** ili ti Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca.

U njoj stanuju: jedan narod, tri brata, sinci jednog oca, jedne majke, jedne kuće. Jedan se brat zove Hrvatom, drugi Srbom, treći Slovencem. Ali to je jedna krv, jedan jezik, jedno isto srce, ista duša, jedno sunce i cvijeće.

Taj slavni narod mučili su za više vijekova i Mongoli i Turci i Mlečići i Nijemci i Mađari i razni otimači i razbojnici. Krvni dušmani rušili kraljevstva

naša, palili sela i gradove, lagumavali kule i domove, crkve i oltare, sjekli glave i na kolac nabijali branitelje kuće i ognjišta, žene u roblje vodili, djecu u bešici klali... Dizali se junaci i junakinje, sazivali osvetu i pravdu, ali, sinko, zemlja bila tvrda a nebo visoko!

Padali Dušani Silni i Krešimiri Veliki i Miloši i Zrinovići ...... Guslar slijepac pjevao zemlju, natopljenu krvlju i suzama vrućim. Ali iz krvave zemlje poniknu cvijeće, da jedre mome, ćerke Jugovićke i Kosovske djevojke pletu vijence uskrsnuloj Domovini miloj.

Poslije toliko potoka krvi od Jadrana do Vardara, od Soče do Bojane i Morave, poslije toliko humaka kostiju svetih junaka na Balkanu, koji za naš spas pregoriješe mladost i život, eto poslije groznoga rata svjetskoga (1914-18.), zasja nad ovom zemljom zvijezda Slobode i Ujedinjenja: uskrsnu Kraljević Marko!... Otada je Domovina naša slobodna i jedinstvena: Srbi, Hrvati i Slovenci jedno su, jedna zemlja, jedna želja, jedan barjak, jedan Kralj! Svaka ptica svome jatu, svaka majka svome zlatu.

Ljubi, dušo moja, tu svetu, izmučenu zemlju, slatku Domovinu svoju. Ljubi je svim žarom srca svojega, sada kao dijete i kada odrasteš. Ljubi sve, što je njezino. Ljubi njezine ljude i mučenike, njezin jezik, knjige, pjesme, sela i gradove, polja i gore, rijeke i more, bogastvo i siromaštvo. A ljubav ćeš joj iskazati, ako budeš vršio dužnosti svoje sada kao

učenik, kasnije kao građanin — do potrebe i kao junak, zagovarajuć bratsku ljubav, slogu, snošljivost između ujedinjene braće Jugoslavena. U zanosu mlade duše svoje često joj reci sa pjesnikom:

> Ti si meni sve, što zovem svojim,
> Sve, što ljubim, sve što željom gojim,
> I bit ćeš mi kroz danaka broj,
> Koje mi je sudba odredila!
> Zdravo zdravo, Domovino mila,
> Pozdravlja te vjeran sinak tvoj!

Budeš li prisiljen, da ideš za srećom u tuđi svijet, i tamo govori materinjim jezikom, kiti stan narodnom trobojnicom, diči se što ti žilama teče slavenska krv. Slatka misao i čežnja povratka u svoju zemlju neka te vazda prate i jačaju pri radu. Svuda je poći, al je doma doći. Teško svuda svome bez svojega.

Slavi Vidovdan i pokloni se sjeni junaka, koji umriješe za krst časni i slobodu zlatnu. Ne zaboravi 1. 12. 1918. dana Spasenja, Ujedinjenja, Slobode. Podupirat ćeš i zborom i tvorom rodoljubna društva, zavode, škole, sirotišta, bolnice, prosvjetu i spasenje neoslobođene braće... »Pij vodu iz tvojega studenca i što teče iz tvojega izvora«.

Ljubi, sinko, vazda svoju Domovinu i često reci: Kunem ti se, Domovino mila, da ću te svеđer ljubiti i da ću nastojati, da budem plemenit, pošten, radin, te dostojan tvoga majčinoga toploga krila i imena svetoga!

> A kad jednom dođe zgoda,
> Da poradim u čast roda,
> Pomoć ću mu dušom svom.
> Sve ću radit, sve ću, sve ću,
> Sve za rodne grudi sreću,
> Za djedova mojih Dom!...

Usadi u mlado srce divne riječi, što ih Preradovićev djed svome unuku preporuča:

> A kad uzmeš slavit Domovinu,
> Dobru majku svakom dobrom sinu:
> Ti ustani, svoju kapu skini,
> Digni oči k nebeskoj vedrini,
> Zagledaj se u svjetla nebeska,
> Iz kojijeh vječna ljubav bljeska,
> Iz njih čitaj, iz zlatnih pismena!
> Zlatnu pjesmu zlatnih uspomena!

U svakidašnjoj molitvici reci: Blagoslovi, Bože, Otadžbinu moju, neka živi složna, raste srećna, cvate bujna i bajna! Amin.

DRUŠTVO.

Kupuj istinu i ne prodaj je; kupuj mudrost, znanje i razum.

Salamun.

Ljubi, sinko, čovječje društvo i vrši sve dobre društvene propise. Ljudsko je društvo velika obitelj, a mi svi njezini članovi.

Uljudno se ponašaj na svakom javnom mjestu, gdje se ljudi sastaju: u pozorištu, u čitaonici, u kinu, u kavani, u gostioni, na parobrodu, na željeznici, na piru, pri procesiji, u kupalištu, u zborovima i manifestacijama. Pri javnim zabavama ne guraj se, idi redom i ne zagrađivaj drugoga. Prema učesnicima i suputnicima — osobito ako su tuđinci — budi obziran i susretljiv, a uljudan i prema podvornicima. U pozorištu, u kinu itd. neuljudno je glasno govoriti i prigovarati, a sasvim je prostačko djelo bučiti i zviždati i žamorenjem smetati drugomu.

Vazda i sa svakim budi učtiv i ljubezan. Lijepa besjeda i rajska vrata otvara.

Jedna lijepa, blaga riječa
Pre će ganut srca tvrda,
Učinit će više nego
Cio rječnik pun pogrda.

Dobrovoljno učini uslugu drugu i nedrugu, osobito starcu, gospođi i siromahu. Uljudno čeljade ima i nježno srce.

Stupiš li u tuđu kuću, otari noge, pomalo zakucaj, skini kapu, učtivo pozdravi i čisto i bistro govori i odgovaraj. Ne budi bezočan, ne aviraj amo tamo i ne kreći u stvari, ne sjedni, dok ti ne ponude; ne zaustavljaj se odviše. Kada ideš, pozdravi svu družinu, po redu starije. Pri dolasku i odlasku vrata ostavi kako su bila. — Pristojno drži tijelo i idi uspravno, ne naslanjaj ruke na zid, na pokućstvo, na tuđe rame ili sjedalo. Prilagodi se drugomu i pazi kako se drugi vlada. Ne pružaj prvi ruku starijemu, niti ženskoj, već čekaj da je oni tebi pruže.

Nepristojno je češati se po glavi i po tijelu, čistiti uši, nokte, bučiti kašljanjem ili kihanjem, kicošati se, prokadivati se oštrim mirisima i naduvat se. Jednostavnost i umiljatost nek ti omile. Dok si u društvu ne čitaj pisama, niti ičesa opose, niti šaptaj. Ne besjedi jezikom, koji nije svim nazočnim poznat.

Nepristojno je pušiti u tuđoj kući i u društvu gdje je odličnih lica i gospođa, osobito dok si mladičak.

Ako si pozvan na objed u tuđu kuću, tačno idi i pazi na pravila uljudnosti. Ne sjedni, niti se digni prije drugoga. Sjesti ćeš ondje gdje te namjeste. Ne hudi jela. Na koncu ne savijaj ubrusa. Pri odlasku lijepo zahvali. Sa vrsnicima i mlađima poljubi se.

Pruži li ti ko darak, ma kakav bio, harno i radosno ga primi i toplo zahvali. Starijemu poljubi ru-

ku, mlađemu jabučice ili čelo. Darove učitelja, kumova i odličnih lica — kao i školske svjedodžbe i nagrade — pomno čuvaj. To će te sjećati milih osoba, njihovih opomena i djetinjstva zlatnoga.

Budi zahvalan svima dobročiniteljima. Čestitaj krsno ime i godove roditeljima, rodbini, g. učitelju, kumu. Žaluj se u žalosti.

Povedu li te roditelji u tuđe mjesto, nastoj da obađeš školsku zgradu, crkvu, grobište, spomenike i sve, što je lijepa i znamenita. Dođe li prijatelj u tvoje mjesto, pokaži mu sve mjesne spomene.

Bježi od onoga, koji se Boga ne boji i ljudi ne stidi. Ko se sa zlim druži, on se tuži i ruži. »Sine moj, ne idi na put s njima, čuvaj nogu svoju od staze njihove«. Druži se sa pametnijima i savjetuj se sa starijim čovjekom.

Štuj naredbe, ustanove, zakone i vlasti, jer ko zakon ne pazi, zakon ga kazni. Bog na nebu kralj na zemlji. Prilagodi se društvenim prilikama i zahtjevima.

Čuvaj zadatu riječ, pa se odnosila i na djetinje poslove.

Ne kreći u tuđe za žive oči, pa ni u najsitnije, jer ko ukrade jaje, ukrao bi i kokoš. Ne zavirivaj u tuđa pisma, niti istraživaj tuđe tajne.

U društvu, na sijelu ne govori o nikomu zla, a govori dobro o komu možeš. Ni u gori zla ne govori.

Ispričavaj slabe i zapuštene, brani nenazočne. Ne sumnjiči i ne sudi krivo tuđe namjere. Ne govori nepromišljeno i ne govori mnogo. U jeziku je med i jed.

U prigodi mudro šuti. Bolje je mudro mučati, nego ludo govoriti. Nije uljudno prepirati se o vjeri, niti sa starijima o politici, nit komu presjecati besjedu ili mu u obraz kazati da mu ne vjeruješ, da je neznalica. Sa starijim čovjekom, osobito sa gospođom, ne zbijaj šale.

Ne omalovažuj tuđe zasluge i svojstva dobra. Pred siromašnijima ne raspravljaj o gozbama i o raskošu; pred bolesnima ne hvalisaj se zdravljem. Ne raspravljaj o mani, koju ima nazočno čeljade ili lice, koje je u svezi sa nazočnima. Ne dosađuj mnogim upitima i ne odgovaraj za drugoga.

U razgovoru čuvaj se svega, što može da pobudi zavist ili bol kod družine. Ne hvali se, jer ko se puno hvali, sam sebe srami, — a bolje je poštenje nego biser i drago kamenje. Budi čedan i umiljat i sa nižim i mlađim.

Šiljanje bezimenih uvredljivih pisama označuje kukavičluk i podlost.

Ne raduj se tuđoj nezgodi, jer ko se veseli tuđem zlu, neka se svojemu brzo nada. Ako ti je red da nekomu priopćiš neugodnu ili tužnu vijest, nemoj to naglo i veselim licem uraditi. U svemu neka ti je pred očima bratska ljubav i milosrđe. Starješinama budi vjeran i podložan. Ustrebaš li tuđe usluge i pomoći, umiljato zamoli, jer koga je moliti, nije ga srditi, a umiljato janje i dvije majke sisa.

Štuj sve stališe i službe, — a u svakoj pšenici ima kukolja. Neka ti je mio sin bogataša i siromaha, ako je dobar i pošten. Ljubi naročito drugove, koji-

ma su oci radnici i težaci. Time ćeš pokazati, da štuješ i cijeniš rad i požrtvovanje njihovih roditelja. Uvrede dobrovoljno oprosti i zaboravi. Mlađega i slabijega potpomagaj. Zadirkivaoca razoružaj ljubeznom riječju i oprostom: Čuvaj se srdžbe i nestrpljivosti. Zavade li se dva, nastoj da ih smiriš.

Daj siromahu. Ne puštaj sa praga prosjaka, osobito ako je slijepac ili majka sa djetetom. Siromahu je najmilija milostinja iz ruku dječakovih. Njegov blagoslov dopire do nebesa. Udijeli paru i u dobrotvorne svrhe: za sirote, iznemogle vojnike, starce, uzgojne zavode itd. U školi skrovito utješi siromašno dijete i pogladi siroče, koje ne zna za majčine poljupce. Ko dobro čini, bolje dočeka.

Čuvaj se vazda ružne, neskladne, nepristojne riječi, osobito one, koja vrijeđa ljiljan čistoće i nevinosti. Iz ustiju tvojih neka teče med i šećer, a sa lica neka sjaje veselje i blagost. »Lijepe su riječi zlatne jabuke u srebrnim sudovima«.

Ne osvrći se na tuđe poslove, jer ko tuđe gleda, svoje zapušta. I kada odrasteš, ne stidi se javno ispovjedati svojih moralnih načela. Čovjek koji radi obzira, taštine ili časovite koristi mnijenja vjeru i načela, nema nikakva uvjerenja, niti je dostojan povjerenja poštenjaka.

Sve ljude smatraj rođacima, a ovaj bijeli svijet zajedničkim domom. Ljubi stoga svakoga, praštaj mane i u svakoj prigodi iskaži poštovanje iskrnjemu svome. Štuj i biti ćeš štovan; ljubi i biti ćeš ljubljen. Svi ljudi treba da se bratski paze, da se potpomažu,

da živu u miru, da radom i građanskim vrlinama stvaraju zajedničko blagostanje i opću sreću. Dužnost je svakoga čovjeka da djeluje, kako će iščeznuti sa lica zemlje siromaštvo, bolest, rat, mržnja, nenavidnost, nasilje, pijanstvo, igra, deračina, prevara, lupeština, sebičnost, divljaštvo i svako zlo, a kako će zavladati i trajno sjati sunce bratske ljubavi i zajedničke čestitosti po nauci velikoga i blagoga Nazarenca, preporoditelja čovječanstva: »Ljubite se među sobom, jer ste svi braća. Učite neuke. Potpomagajte nevoljne. Praštajte uvrede. Budite savršeni«. I ti, maleno dijete, dužan si da doprineseš kamenčić toj zgradi veličanstvenoj.

BUDUĆNOST.

„Ko ide za pravdom i milošću naći će život, pravdu i slavu".
Salamun.

Nakon osnovne škole ti bi mogao da stupiš u kakvu drugu školu. Te su: građanska, proširenje osnovne; gimnazija i realka, koje pripravljaju za više škole ili za činovnike; trgovačka, obrtnička, poljodjelska, pomorska, zanatlijska; sveučilište za više nauke; učiteljska za učitelje; škole za slikarstvo, kiparstvo, glazbu i ostalo.

Prema svome nagnuću i sposobnostima, a i kućnom stanju, odabrat ćeš školu. Sa pučkom školom velika većina učenika i učenica — pogotovu na selu — završi nauke.

Razni su zanati, koje čovjek obavlja u ljudskoj zajednici, da se pošteno prehrani. Zato su i razni staleži, razna zanimanja, a sve ljudstvo se potpomaže i popunja za zajednički napredak i opću sreću.

Čovjek može da bude: težak, ribar, mornar; zanatlija: drvodjelac, kovač, zlatar, krojač, postolar, limar, bačvar, fotograf, kolar, zidar, urar, brijač, tiskar, strojar, radnik u radionicama, u rudnicima itd.; trgovac, a tih je na stotine vrsti. Može da se

bavi jedino umnim radom, kao: učitelj, svećenik, odvjetnik, liječnik, mjernik, sudac, novinar, spisatelj, itd.

Ako si, dijete, rođen u seljačkoj kući, te želiš slijediti očeve stope, budi radin težak. Težački je stalež najmirniji. Niko ne upija blage sunčane zrake kako težak; niko ne guta čistijega vazduha. Težak sisa miris majke zemlje, sladi njezine plodove, uživa prelijevanje zelenila, šara, miomiris cvijeća, trava i stabala, pjev ptica i pjesmu jedre i rumene žetelice, trgačice i momka gonjača...

Odlučiš li se na pomorski život, znaj, sinko, da je i to poljana, morska, srebrna poljana, puna zdravlja, šara, miomirisa, svjetla, duga, galeba i morskih sinfonija.

Ako uscútiš zvanje za svećenički stalež, slobodno idi u bogoslovni zavod ili u samostan. Uzoran svećenik je idealan čovjek. I kod našega naroda svećenici su, sa učiteljima, sačuvali narodnu svijest, pismo i vjeru u uskrsnuće, dijeleći sa pukom suze i lance teške za toliko vijekova.

Ako, dijete moje, ljubiš djecu i to jako i zanosno: ako imaš srca za sve, što je nježno i nevino; ako osjećaš u duši veliki nagon da postaneš uzgojiteljem i prosvjetiteljem naroda svoga: tada otiđi u učiteljsku školu i postani narodnim učiteljem. To je najuzvišenije zvanje, najplemenitiji apostolat. Naći ćeš i neharnosti i trnja, ali će proći ispred tebe čete od više tisuća dječaka, koji će — i preko tvoga groba — blagoslivljati djelo srca tvoga i uma tvoga.

Liječnik nam čuva i dariva zdravlje, to najveće blago. I njega i bogat, siromah, kralj i sluga, traže i blagoslivljaju.

Odvjetnik brani poštenjaka, kada ga bezdušnici opkole i kada zločin i zloba, mržnja i kleveta hoće da pobjede.

Sudac — ako je savijestan i pametan — dijeli pravdu potlačenomu i udara ljudima pečat poštenja ili sramote.

Mjernik, inženjer probija tunelom gore, spaja brda, ravna doline, popoduje rijeke, suši močvare, zbližuje gradove.

Graditelji, arhitekti, umjetnici radnici podižu krasne zgrade, spomenike, čudne strojeve i izumića, lete ko ptice po moru, po kopnu, po zraku između oblaka. Slikari čarobnim kistom a kipari zlatnim dlijetom rese crkve, spomenike, škole, palače, kazališta, pinakoteke, muzeje, grobišta itd., dok spisatelji, od Boga nadareni, pišu knjige i plodom uma — iskre božje, rasvjetljuju zubljom prosvjete iskrnjega svojega . . .

Ako stupiš u činovnike, budi tačan i strog sa sobom i sa podređenicima u vršenju dužnosti, pokoran starješinama, uslužan sa strankama osobito sa neukim pukom. Javni su službenici vršioci djelovanja i poretka zajedničke države na zaštitu građanskih prava i udobnosti pojedinaca.

Ako si zanatlija, uvježbaj se u svome zanatu tako, da u mjestu ne bude vrsnijega radnika do tebe.

Dadeš li se na trgovanje, nad svime budi pošten, čuvaj se prevare. Zadovolji se umjerenom dobiti, ne guli naroda i budi susretljiv siromašnijemu puku.

Prigrlio ma koji stalež i zanat, marljivo vrši dužnosti svoje i junački prelazi preko trnja, što se na svakom putu nalazi. Bio ti zaokupljen i najtežim tjelesnim radom prama zahtjevu staleža svoga, ne popusti dana, osobito blagdana, a da ne posvetiš po koji časak idealnom razmišljanju, čitanju dobre knjige i općenju sa pametnijim od sebe. To je duševna hrana. Duševno je siromaštvo najveće zlo.

Nije dovoljno, da si tjelesno jak i sposoban za rad, nego i tvoj duh treba da se razvija, da bude jak i djelotvoran. Mladost i vrijeme brzo prolaze, a izgubljeno se ne povraća.

Misao na budućnost neka jača tvoju volju, da bude čvrsta i nepopustljiva u radu, kojim ćeš prepraviti srećnu budućnost svoju. Postaneš li domaćinom, ljubav i briga obiteljskoga gnijezda neka ti budu svetište nad svetištem najnježnijih čustava srca očinskoga.

Kada postaneš mladićem, prouči onu zlatnu knjigu Mantegazzijevu »Glava« (nastavak De Amicisova »Srca« — ja sam obe priredio za našu mladež) i izaberi put, kojim ćeš krenuti. Ne vraćaj se natrag. Stupaj odlučno naprijed odabranom stazom, gazeći drače i sakupljajući ruže.

Pravim putem za života
Stupaj, mili pobro.
Tu ti cvate prava sreća,

Tu je svako dobro!
Zato dok ti srce mlado
Kuca zdravo, živo,
Ti na dobro s njime kreni,
A ostavi krivo!

Budi zadovoljan sa svojim staležom, jer ko traži veće, on izgubi i ono iz vreće. A svak je, sinko moj, svoje sreće kovač!

VAZDA NAPRIJED.

„Ne svrći ni na desno, ni na lijevo,
odvraćaj nogu svoju od zla".
Salamun.

Nastoj, dijete moje, da svaki dan napreduješ kao što u nauku, tako i u dobru. Kada se jutrom digneš, reci sam sobom: Danas hoću da budem poslušniji u kući, marljiviji u školi, ljubezniji sa drugovima, učtiviji na putu i bolji u svemu i sa svakim, neka me svak voli i nazivlje uzornim dječkom. Srećna tebe, sinko, kada bi svake večeri, prije nego zaspiš, mogao da rečeš: Jest, danas sam bio bolji nego jučer! Tako, dijete moje, neka ti je sveđer u srcu neodoljiva želja i odluka, da napreduješ, kako u dobi i u nauku, tako i u kreposti. Ta želja neka prati svaki tvoj kret, svako djelo. Upamti sve lijepe pouke što čuješ u školi, u kući od starijih lica, pa budi odlučne volje, da ih vršiš i svakim danom većim uspjehom. Jačaj značaj i volju. Dobro čini, dobro te i čeka. »Ko traži dobro, dobije ljubav; a ko traži zlo, zadesit će ga«.

Mnogo puta ćeš oćutiti slaboću, protivnost, ali ne kloni duhom. Koracaj vazda naprijed! Ne budi malodušan, strašljiv, slab, već hrabar, srčan, žilav,

ustrajan i poduzetna duha i djelovanja. Mrzi mlohavost i razmaženost. Oružaj se ćudorednim krepostima, koje poput miomirisna cvijeća kite dušu našu i daju nam jakosti i zadovoljstva u veselju i u žalosti.

Vrši savjete i naloge; ugledaj se u izgledne drugove. Vjeruj u bolju budućnost: u pobjedu dobrote i plemenitosti! Ljubi život i sve što ga poljepšava i usavršuje. Teži za slobodom i napretkom dobrih djela.

Zaljubi se zarana i u čitanje uzgojnih knjiga i listova, pa sisaj nauk iz zlatnih stranica. Uzgojno štivo ponudi prijatelju.

Primite se, djeco draga,
Već zarana knjige,
Jer je knjiga vrijedna zlata,
Tjera svjetske brige.
Sve, što treba u životu,
To vas knjiga uči,
Zato knjigu obljubite,
Da vas jad ne muči!

Jačaj se u odlukama, pa neka sve ide naprijed i srce i pamet, vazda suglasno naprijed bez odmora, pa tačno i ushitno vrši dužnosti učenika, sinka, sudruga, e da s vremenom postaneš korisnim članom mile otadžbine i ljudske zadruge.

Uzdaj se u vlastitu snagu, čvrstu volju i nadaj se sjajnom uspjehu. Razum, pamet i volja tri su dara najbolja. Dijete si sada i ne shvaćaš uzvišenosti i zlamenitosti ove pouke. Shvatit ćeš je, kada podrasteš, sinko, kada ne budeš više sitnim učenikom

osnovne škole i kada se nađeš sam samcat, bez roditelja i učitelja — pa će ti zujiti još u ušima zlatne riječi, poput glasa anđeoske trublje: Uzdaj se u se i nadaj se dobru! Dobra volja i brda lomi. Ne gubi nade ni onda, kada bi vidio, da ti sve ne cvate ružama; kada bi opazio, da dobro nije vazda nagrađeno; kada bi našao drugova neharnih, nenavidnih, laživaca, zlobnika; kada bi se uvjerio, da tvoje plemenito srce opaki ismjehavaju, da te preziru, kleveću, crne, zapostavljaju... U dobru je lako dobar biti, a na muci se gledaju junaci. Baš tada, sokole moj, još jače reci: Naprijed bez odmora, naprijed do konačne pobjede!

Privikneš li se tome pokliku, dok si maleno dijete, ti ćeš ga ponosno ponavljati i kada budeš mladićem, čovjekom, starcem, kroz dugi niz vedrih i tmurnih dana, sve dok ustrajnim korakom, okrijepljen nadom pravednijega i ljepšega života, stupiš do slavoluka pobjede i pravice, na kojemu je za pravedne ljude zlatnim slovima napisano: Vječni pokoj! Vječna nagrada!

UZOR.

„Pribavi mudrost, pribavi razum, ne zaboravljaj i ne odstupaj od riječi usta mojih".

Salamun.

Milo dijete, čuj još nekoliko općenitih preporuka i usadi ih u srce svoje kao posljednji pozdrav moj sa smrtne postelje.

Od zla bježi i obuzdavaj zla nagnuća i napasti, a u dobru se vježbaj. Zla se kloni, dobru se pokloni. Zaljubi se u sve idealne kreposti već rano, po onoj: Čemu se mlad navikne, star obikne. Ljudi, sinko, prolaze, dobro djelo ostaje. Vrši točno dužnosti prama sebi, ukućanima, školi, drugovima, domovini i napretku čitavoga svijeta.

Budi pošten u svakome djelu, jer je bolji dobar glas, nego zlatan pas. Sve podaj, a čovještva ne daj. Budi značajan t. j. budi jak, čvrst, ustrajan, odlučan, nepodmitljiv gdje je do obraza i čiste savjesti.

Bogastvo neka te ne uzoholi, a siromaštvo neka te ne poništi.

Budi štedljiv, jer ko mnogo dijeli, brzo prosi. Ali ne budi škrticom, osobito sa siromašnijima, koji ti očima pitaju, da ti ljudi ne reku: Tvrda ruka,

tvrdo srce! Štedi odijelo, učila, pokućstvo, pa i igračke.

Nad svime ljubi iskrenost i zahtjevaj iskrenost, a i onda kada si prisiljen, da komu prigovoriš. Mrzi licemjerstvo i podmuklost; ne vjeruj laskavcu i hvaljuši. Upoznaj svoje mane i betege, pa ih liječi i izliječi.

Čezni za mirom i za slogom, jer bolji je mir nego ikoji pir; slogom rastu i male stvari, a nesloga sve pokvari. Ne kuni se i ne kuni, a ko psuje, život truje.

Riječ tvoja neka je sveđer izraz susretljivosti, mira, sloge, čednosti, utjehe i ljubavi bratske, odsjev plemenita srca, žarke duše.

Štuj, sinko, uspomenu mrtvih, poglavito onih, koji su ti život dali, dobra učinili, s tobom prijateljevali, lijepo te učili ili za otadžbinu radili, poginuli. Na Mrtvidan posjeti njihove grobove, pospi ih šarenim cvijećem i zapali im voštanicu svijeću. Okolo grobova svojih milih posadi cvijeća. I u grobištu skini kapu i pobožno stupaj:

Rod bo samo koji mrtve štuje,
Na prošlosti budućnost si snuje.

Zdrava načela i dobre običaje slijedi, bili kućni, mjesni, narodni, crkveni itd., a zle i bedaste iskorijeni. Svako selo svoju pjesmu pjeva. Ne vjeruj u predsude, praznovjerja, čaranja, vukodlake, maciće, mrtvace, vještice, nahud, bahornice. Ne plaši se samoće, niti tmine uvečer, niti duhova.

Odbij knjige i listove, kojima bezdušni pisci ho-

će da ruše ćudoređe, da zavaravaju nevine, da klevetaju poštene ljude; da hvale zlobnike, neznalice, udvorice i priliživce, da crne dobra, pravedna i rodoljubna djela. To su najcrniji zločinci, dostojni najvećega ljudskoga prezira, jer svetogrdno upotrebljavaju dragocjeni prosvjetni »izum štampe«.

Budi milostiva srca i sa životinjom. Ne diraj ptičijih gnijezda. Ne muči životinja, već ih pomno hrani i miluj. Njihovo ležo neka je zaklonjeno i čisto. Puk veli: Živo u staji redi, a na putu štedi. I mravcu štedi kućicu, gušterici rep, leptiru krila.

Zaljubi se u cvijeće, stabla, voćke, odrine. Pazi na javne nasade i šetališta. Cvijeće i stabla rese zemlju, nas vesele i daju nam koristi. Stoga ne beri zaludu cvijeća, niti kidaj bilja. Zauzdavaj nagon uništenja i okrutnosti. Ljubi i njeguj sve što niče, raste i resi ovaj bijeli svijet. Ko ljubi životinje i bilje, ljubi i čovjeka.

Ljubi nad svime red: red u mišljenju, red u govoru, red u radu, red u zabavi, red na sebi i okolo sebe. Bez reda i tačnosti nema rada, ni uspjeha.

Red je duša svakoj stvari,
A nered nam sve pokvari.

Sa redom, radom i idealnošću ističi pri svakom mišljenju i djelovanju dobro srce. Srce je, dušo moja, sve!

Srce je ljubav, iz koje se porađaju sve plemenite kreposti i koja obasjava ljudski život i ljudski vez. Onaj, koji posjeduje nježno srce, ljubi sve što je lijepo i plemenito. On sluša starije, štuje bližnjega,

osjeća i tuđe boli, potpomaže nevoljne, izbjegava opačinu, uživa u vršenju dobrih djela, koja su suglasna sa razborom i poštenim načelima. Naprotiv čovjek, koji nema srca, sličan je studenu kamenu, nijemoj zvijeri; ne ćuti ni boli, ni radosti, štetan je u ljudskom društvu. »Ko je opaka srca, ne će naći dobra«. Srce tvoje, sinko, neka je veliko, toplo, rastvoreno, čisto. Pjesnik Zmaj Jovan, prijatelj djece, pjeva:

Kakvo treba ovog svijeta
Da je srce u djeteta?
Kao ljiljan da je čisto,
Kao rosa nek je bistro,
Ko ljubica nek je smjerno,
Ko zrcalo nek je vjerno;
Nek je svježe kao vrelo,
Nek je čisto i veselo:
Ko ptica na grani
Kao da se kani
Svakog časa u raj dići:
Združiti se s anđelići!

David je, uz harfu, molio: Učini mi, Bože, čisto srce! A Isus je tješio ljudstvo: Blaženi čista srca, jer će Boga vidjeti.

Sa velikom pomnjom i oštroumnošću promatraj sve, što je naokolo i što živi u tvojoj okolini. Promatraj ljude, kret, događaje, napredak, plemenita djela. Promatraj divnu prirodu: nebo, zvijezde, mjesec, vedrinu, oblake, sunčane istoke i krasne zapade, vjetrove, tišinu, oluju, veličanstveno modro more i

njegove valove, pjene, boje, ribe. Gledaj gore, šume, spilje, potoke, jezera, snijeg, kišu, munje, stabla, voćke, poljsko milovidno cvijeće, pozlaćene leptire, kukce, zlatno klasje, nabrekle grozdove. Slušaj i osladi morske sinfonije, zuj medenih pčelica i pjev šarolikih ptica. Prisluškivaj i uživaj glazbu naravi: glasove jeke pri dolinama, fićuk i zavijanje vjetra sred šume borja, žubor vode na potoku, tutnjavu i grmljavinu groma, sijevanje munje, sjaj duge, krijesnica... Divi se čudnovatom ustrojstvu i djelovanju osjetila, životu životinja i bilja. Čudi se, sinko, nedokučivom redu, što vlada velebnim čitavim svemirom. Promatraj djela, što stvaraju um i ruka čovječja i divi se divnoj umjetnosti, koja se očituje u krasnim slikama, u kipovima, u zgradama, u spomenicima, u pjesništvu, u književnosti, u muzici, u znanosti i u napretku čitavoga svijeta.

Ugledaj se u uzorna lica, koja koracaju stazom cvjetnom ispred tebe i želi da ih dostigneš i prestigneš. U nevolji, koja bi te slučajno za života zadesila, svrni pogled na povorku jadnika i sićušnih, koji se uspinju uz brdašce ispod tvoga stajališta, pa ćeš se lako razabrati. Budi ustrpljiv i ne tuži se, jer ko se tuži, sam se ruži. Da budeš zadovoljan odabranim staležom, gledaj sprijeda i otrag. Oružaj se srčanošću, da prebrdiš zaprijeke, da hrabriš slabe, da nadvladaš silnike.

Ljubi, sinko, sve što je lijepo i plemenito. Ljubi svakoga i ne mrzi nikoga; svagda praštaj. Zauzdavaj zla nagnuća. Moralna vrijednost neka ti je neokaljana i sveta. Vedra duha, vesela srca, raduj se svijetu i životu, radu i dobrim djelima.

Kroz vas život neka ti mame toplo srce i opajaju zanosnu dušu tri čarobne sile, tri zlatne Božice: uzvišena Ljepota, trajna Dobrota i živa i vječna Istina. To neka bude tvoja želja i čežnja i putokaz življenja i sreće zlatne...

DJEVOJČICE.

„Odijelo joj je krepost i ljepota".
Salamun.

Mile djevojčice!

Sve nabrojene upute vrijede za muškiće i za vas, učenice drage.

Ako se učenik okoristi mojim preporukama, biti će mio i drag i postat će srećnim, korisnim članom domovine. Ako me vi, mile djevojčice, poslušate, biti ćete nesamo mile i drage, već živi anđeli u kući, anđeli u školi, anđeli u društvu. Uzorna je djevojčica najljepši ures naših kuća, a kuća bez djevojke proljeće je bez cvijeća.

Uz sve navedene kreposti, zaljubite se u kućni posao, priučite se kućnom radu i redu. Učite se svakom umjenju i poslu u kući, u kuhinji, na dvorištu, u vrtu. Marljiva i radina djevojčica, pa joj ne bilo nego ciglih deset godina, znade, osim ženskih ručnih radnja, pomesti, oprati, napraviti trpezu, postelju, urediti mlađu seku, primiti posjetiteljice i ostalo. Takovo dijete srebrnim glasićem može da ponavlja:

Malena sam, neka, neka,
Al s' od mene mnogo čeka:
Moram mnogo htjeti, znati,

Moram šiti, tkati, prati,
Moram dvore čisto mesti,
Tanko presti, sitno vesti,
I krojiti i krpati,
Vrt gojiti, zalijevati,
I raniti zorom rano,
Da mi bude sve valjano;
Moram redit sve po kući,
Sve veselo pjevajući.
Moram biti laka, čila,
Pa ću biti svakom mila,
I svakome poslu uka,
Miloj majci desna ruka. (Z. J.)

Takovom se djevojčicom majka diči i ponosi. Takove će postati dobre kućanice, koje će raditi i rediti, od rana jutra do kasne noći. Red, rad i štedljivost tri su čvrsta temelja, na kojima domaćica obitelj diže. Žena kuću drži, jer ne stoji kuća na zemlji, nego na ženi. Ona je njezin anđeo.

Okoristite se vještinom u izvađanju ženskih ručnih radnja, počam od pletenja bječve do šarenih radnja u svili — osobito narodnoga veziva — čipaka, itd. Time vježbate estetična čustva i pripravljate se, da postanete vrijedne djevojke i domaćice, da znadete same urediti i uresiti sebe, ukućane i stan svoj. Usavršavajte slikovitu narodnu nošnju i njom se dičite.

Svaka je krepost ures djevojački, no čednost je kraljica sviju, kao što je rumena mirisava ruža kraljica između cvijeća. Ako ste lijepe, bogate, umne,

darovite, ne uzoholite se, jer su to darovi prirode, a ne vaše zasluge. Budite čedne i tihe u školi, doma i u društvu. Čedna je djevojčica najmilije dijete. Prazan klas se u vis diže, a pun se k zemlji savija. Čuvajte se taštine i oholije, jer su dokaz prazne glave i prazna srca. Čuvajte se namigivanja, prećeranosti i smušenosti u govoru, u kretnjama, u hodu, u odijevanju. Vaš hod, kretnje tijela, pogled oka i izražaj lica neka su vazda i svuda u suglasju sa prirodom, skladnošću, uglađenošću i sa ženskom stidljivošću i blagošću. Odijevajte se pristojno i uredno. Ženska, koja se odveć gizda, sreća je najzad izda.

Na vama neka sjaje čistoća kao sjajno sunce. Izbjegavajte »modu«, kada nije suglasna sa pristojnošću, sa ljepotom i ukusom, sa zdravljem i sa vašim staležom. Odijelo je da čuva i da kiti tijelo, a ne da razdražuje taštinu, raskoš i rasipnost.

Ne nosite tijesnih ovratnika (ali ni golih prsa, ni ramena), steznika i tijesnih postola sa visokim petnjacima. Lubite vodu, spužvu i sapun. Umjereno mirisava vodica, osobito za ljetnog znojenja, nije odurna, dapače ugađa. Perite i glavu. Kosa neka vam je kratka, to je zdravo i zgodno. Čuvajte lice osobito od sunčane pripeke, jer je naše sunce žarko i žestoko, a teško zlatu na debelu platnu i đerdanu na garavu vratu. Ne svežіvajte glave debelim rupcem. Ne nosite tereta na glavi, pogotovu bez spare. Uši neka su vam slobodne i bez smješnih nakita.

Čuvajte se mazanja i mastila, pa da svaka od vas, u čilosti zdravlja i ljepote, može da kaže:

Moje grudi ne mirišu
Niti dunjom, nit narančom,
Niti smiljem, nit bosiljem,
Veće dušom djevojačkom!

Spoljašna ljepota bez ljepote duše, uma i srca, ne vrijedi. To je luda taština. Suglasna ljepota tijela i duše sačinjava ženski čar. Isprazne želje zauzdavajte, a zadovoljavajte se onima, koje su prema pravim potrebama života i položaja vašega. Budite vesele, jer veselost odaje plemenito srce. Zlovolja, namuđenost, osornost i gnjev ruše duševni mir a i lijepe crte lica, pa i kućni i društveni sklad. Ko se srdi, sama sebe grdi. O svakoj neka pjesnik pjeva:

Uvijek vedra lica, čela,
Nasmijana i vesela.
Srditosti nigdje traga,
Svima mila svima draga.
A kad našu pjesmu pjeva,
U oku joj oganj sijeva.

U mladenačkim zabavama, kao djevojke, tražite jedino slatku okrepu duha i raskoš zdravlja, da budete dobre kao kruh, slatke kao med, rumene kao jabuka, vitke kao jela, lake kao ptica, mirisave kao ljubica, vesele kao proljetna pjesma... Ples ne škodi, ako je umjeren i pristojan. U uzgojnim društvima sudjelujte zabavama i glazbenim zborovima i pri sakupljanju milodara u dobrotvorne svrhe.

Ljubite i njegujte cvijeće. Do vaših pendžera i sjenica neka se uspinju i preplіću strukovi ruža i đelsomina, a okolo dvora i po jerulama vrta neka

vaše djevojačke ruke goje karanfile, zumbule, ljiljane, trator, bosijok, mažuranu, a naokolo plota ružmarin, kadulju, lovor i suncokret. Dok ste u polju kitite se poljskim cvijećem, a u gori cmiljem i kovilјem. Naokolo neka se razlijega milopoj vesele pjesme vaše. Kada se slavi pirno, norodno, crkveno ili kućno veselje, pomješća okitite zelenilom i cvijećem. Pospite cvijećem nevjesticu, prijateljicu i njezine svatove. Također uresite cvijećem lijes mladića i djevojke, djece a i svih milih svojih. Ljubite, zabavljajte i darivajte mlađu djecu.

Ljubite sve, što je lijepo, uredno, čisto, nježno, djevičansko, plemenito, a nad svime kuću, domovinu i mili naš jezik, da budete drage i mile po slatkim riječima pjesnika Buzolića, uzgojitelja vaših učitelja:

Mila mi je djevojčica
Stidna, čedna i radina,
Kad je resi trobojnica,
Kad joj mila domovina,
Kad uz život bez poroka,
Uz kršćanski čisti goj,
Ko zjenicu svoga oka
Ljubi krasan jezik svoj.

Prednjačite sestrama dobrim izgledom, jer sestra sestru udaje.

Čuvajte pomno srce svoje, jer ne gleda Bog na uglađeno lice, već na čisto srce. Sklapajte prijateljsku svezu sa kreposnim djevojčicama. Budite im iskrene sestre u radosti i u žalosti. Ne budite nenavidne na srećne drugarice. Najbolja vaša prijateljica, savjetnica i utješiteljica, nakon rođene majke, neka bude učiteljica vaša. U veselju i u tuzi ne zaboravite njezinih uputa i savjeta. Kada postanete zdrele mome, klonite se vjetrene ljubavi, a prigrlite jedino onu, kojoj su temelji: čovještvo momka, srodna duša, rad, zdravlje i čestitost domaćega gnijezda i budućega poroda. Ljubav je lijepa, ali je slijepa.

Učenica, koja osjeća jaku naklonost prama uzgajanju djece i naroda i ćuti se jaka duševnim i tjelesnim darovima, da nosi zublju prosvjete, neka uljegne u učiteljište, da postane narodnom učiteljicom, narodnom uzgojiteljicom i pravom narodnom majkom. To je najprikladnije i najuzvišenije zvanje za ženu. To je drugo materinstvo.

Divna je djevojka, koja se odriče svijeta i ide u požrtvovne koludrice — milosrdnice, koje samaritanskom ljubavi dvore po bolnicama bolesnike ili u zakloništima nadomještaju majčinu ljubav i njegu siromašnoj i sirotnoj djeci.

Nije suho zlato sve što danas hoće da sjaje u ime ženske slobode. Neka žena bude najprije žena. Ne dolikuje ženskoj glavi, da se skita po kavanama, da se miješa sa muškarcima po neprikladnim zabavama, po kupalištima. Nije pristojno da žena išta nosi po mušku, da puši, da igra na karte, da pije žestokih pića, da jaše na koturači, na konju, da ide s puškom u lov, da vodi psa, kola i auto. Nije lijepo da putuje sama, da se prepire o politici, da stupa na

šetnju, u društvo, u crkvu polugola, omaštena i namazana tako po licu, da dijete misli da mati i seka idu »u maškare«. Ako je prisiljena da pohađa sa muškarcima istu školu, ured, zanat, tuđu kuću, prodavaonicu, neka nikada ne zaboravi na dostojanstvo djevojčice i žene. Svojim vrlinama neka se nameće napasnicima, koji ne štuju svetosti toga najplemenitijega stvora na svijetu.

Usavršivajte se u svim krepostima i vrlinama. Pripravljajte se kako da postanete vrijedne domaćice, korisne kućanice, kraljice u bijelom dvoru svome.

Uprite svekolike, da odličnim vrlinama čarate i tješite svijet i da kasnije postanete uzorne matere, o kojima mudri Salamun veli: Usta svoja otvara mudro i na jeziku joj je nauka blaga«. Neka se diže k nebu vruća molitva:

> Otadžbine Bože, živi
> Žene - rađa, kras i cvijet:
> S domoljublja nek se divi
> S dražesti im cijeli svijet.
> Neka budu vestalinke
> Vjerne vazda pragu svom,
> Nek odgoje značaj - sinke,
> Biser - kćerke za naš Dom!

A vi, mile moje, obasjane bisernim uresima vrijednih učenica, sa aureolom nevinosti i čistoće anđeoskoga srca, rastit ćete i cvast ćete kao ljiljani i čemini prebijeli po sunčanoj njivi Jugoslavije naše.

——

ZADNJA ŽELJA

> „Sine moj, ne zaboravljaj nauke moje i zapovijesti moje neka hrani srce tvoje, jer će ti donijeti dug život, dobre godine i mir“.
>
> *Salamun.*

Učenici dragi, učenice mile!

Upamtite preporuke moje. Sačuvajte ih u srcu svojemu. One proizlaze iz duše, koja je četrdeset dugih lijeta s vama osjećala i radosno u školi živjela. Ja sam nastojao da prelijem u ovu knjižicu čitavo srce svoje, da doprinesen kamenčić umnom i društvenom uzgoju vašemu, želeći da svako dijete bude pravo zlatno dijete i da svu tu zlatnu djecu — pri koncu svoga rada — jednim zagrljajem zagrlim i jednim poljupcem poljubim.

Nikada za života nijesam bio onako potresno ganut kako onoga dana, kada sam vas posljednji put, ko svoje učenike i učenice, zagrlio i s vama se rastao. Vi ste posipali mene i moju drugaricu, a vašu učiteljicu, cvijećem — »jer da bisera nemate« —, a biserje je padalo niz rumene jabučice vaše: padale su suze ganuća, suze srca... Vi ste nam ovijali bijele ručice oko vrata kao da grlite oca i majku pri rastanku. Nama se prečinjalo kao da onog trenutka

primamo posljednji pozdrav one neizbrojene čete od više tisuća djece, kojoj smo namjenili svu snagu uma i srca, koju smo kroz vas život učili, putili i silno ljubili. Rastali smo se, ali je srce naše ostalo s vama. I naše stare dane vedri sjajna i slatka misao na vas, zlatna djeco moja.

A vi čuvajte ovu moju knjižicu kao milu uspomenu, moju oporuku, zadnji moj pozdrav. Nastojte da je svaki vaš prijatelj i prijateljica čita i napamet nauči. Bila vam mirisnom kitom, a šarno cvijeće neka se pretvori u biserje dragocjeno, u vrline odlična mladića i uzorne djevojčice. A te su: Strah božji, sram ljudski, ljubav roditelja, iskrnjega i otadžbine, štovanje starijih i zakona, plemenitost značaja, dužnost, čast, zdravlje, rad, ljubeznost, čednost, poslušnost, skladnost, ustrpljenje, pouzdanje u sebe, svladanje samih sebe, milosrđe, oprost i neprestano čeznuće za Ljepotom, Dobrotom i Istinom.

Čuvajte, djeco, ovu knjižicu kao da vam je rođeni otac na smrtnoj postelji predaje, te vam govori:

Primi, sinko, što je milo meni,
Pa taj darak u srce zadjeni.
Čuvaj, sinko, taj amanet dragi,
Da te s neba Bog usreći blagi!
Čuvaj, sinko, i u svakoj tuzi
Moji svjeti nek ti budu druzi,
Sladak melem iz očeve ruke,
Da ti slakša u životu muke;
Da u svijetu i ti budeš sretan,
Put u vječnost da ti bude cvjetan! (A. J.)

Kada uzrastete i vi postanete oci i majke, tada je predajte djeci u baštinstvo kao dragu uspomenu djetinjstva svoga i učitelja, koji vam je završio pouku sa Salamunovim riječima: »Sinci moji, ako bude mudro srce vaše, veselit će se srce moje u meni«.

Ovo je moja posljednja želja.

Djeco zlatna! Vi ste mi svеđerna utjeha, snaga i cvijeće, pa ću vas i iz groba blagoslivljati.

Primite poljubac i da ste mi zdravo i veselo!

»Slušaj, sine moj, i budi mudar i upravi putem srce svoje«.

Salamun.

SADRŽAJ.

	Str.
BOG	3.
RODITELJI	7.
UČITELJ	11.
ŠKOLA	14.
NAUK	17.
KUĆA	23.
U ŠKOLI	27.
CRKVA	31.
NA PUTU	34.
DRUGOVI	38.
MARLJIVOST	41.
RAD	44.
IGRA I ZABAVA	47.
ZDRAVLJE	51.
DOMOVINA	58.
DRUŠTVO	62.
BUDUĆNOST	68.
VAZDA NAPRIJED	73.
UZOR	76.
DJEVOJČICE	81.
ZADNJA ŽELJA	89.

BILJEŠKA.

Ova je knjižica prvi put tiskana god. 1924. Pisac je poklonio »Miloj svojoj kćeri Zlatici, narodnoj učiteljici, da ona ove »Opomene« u nježno srce malih vjernih prijatelja i prijateljica, kao posljednji njegov pozdrav, usadi«. — Štampa je veoma lijepo pozdravila, učitelji i roditelji oduševljeno primili, a djeca sa veseljem desetak tisuća istisaka razgrabila. — Ministarstvo Prosvjete odl. br. 30124. g. 24-25. preporučilo je učiteljstvu »pošto je tendencija ove knjige da utiče na moralno vaspitanje omladine«, a Prosvjetno Odjeljenje u Splitu odl. br. 3644. g. 24. očitovalo je piscu zadovoljstvo, jer je pružio našoj djeci malu čitanku ćudorednog i patriotičkog štiva, koje će im bez sumnje biti od koristi«. — Pisac je sada priredio drugo izdanje i darovao je sva prava knjižice »Učiteljskom Domu« u Splitu.

Evo nekoliko sudova o djelcu:

Knjižici bi pristojao naslov zlatna knjiga, jer je puna mudrih naputaka, koji vrijede suha zlata. Pisac je poznat sa svojih 20 knjiga, koje odišu bistrim shvaćanjem, plemenitim osjećajem za prosvjetom, moralom i napretkom naroda. Sve ono što je on kroz 40 godina svog uzornog učiteljevanja živom besjedom djeci prikazivao, to je on sabrao i unizao kao kitu mirisnoga cvijeća za odgoj pomlatka. »P. Prosvjeta« — Split.

Toplo preporučamo učiteljskim društvima, drugovima i drugaricama da ovo biserovo zrno što više rasprostru. »Pokret« — Split.

Pisac je veliki ljubitelj djece. Ovo je djelce pravi dar našoj djeci. Pisac je uložio reda i topline i gorljivosti, svojstvene pravim roditeljima i uzgojiteljima, pa će doći ova krasna zbirka »opomena« u dobar čas i brižnim uzgojiteljima i dobroj djeci. »Novo Doba« — Split.

Lijepim i laganim stilom, čistim govorom, podaje pisac mudre pouke školskoj djeci. »Hrvatski Učitelj« — Zagreb.

Lijepa knjiga obiluje takim savjetima da bi uprav zlatno bilo dijete kada bi ih u djelo stavilo, a proizlaze iz očinskog srca, koje ljubi djecu. »N. Revija« — Makarska.

Sretni smo bili, kada smo dočitali ovu malu knjižicu, koja je pisana lijepo i čuvstveno s ljubavlju. — Potrebovali smo tako lijepih riječi, korisnih nauka, pisanih načinom, koji se hvata dječje duše. Ljubav prema Bogu i svim njegovim stvorovima, ljubav za cio ovaj naš svijet, za ovu našu domovinu i svaki naš dom, za svakog i najmanjeg čovjeka — to su oznake ove knjige. U njoj odsjeva jedan život, novi život, što unaša bratstvo i ljubav i sve divne kršćanske osebine, koje tako lijepo pristaju djeci. Ova je knjiga prva takve vrsti u našoj literaturi, te dok blagodarimo dobrome piscu na ovakvoj dobroj knjizi za dobru djecu, preporučamo je najtoplije svima. »Narodna Prosvjeta« — Beograd. »Narodna Straža« — Šibenik.

Ova lijepa knjižica, pisana u stilu De Amicisa, puna patriotičnog žara, trebala bi da se nađe u svakoj kući i da bude štivo naše djece. »Država« — Split.

Ta je knjiga putokaz u život. Sve što je ljepše u moralnom etičkom i uzgojnom pogledu nalazi se njoj. Napisano je toplim zanosom, pa djeluje na srce. Svako dijete, svaki mladić između 10 — 20 godina imao bi nesamo pročitati, nego i proučiti i zapamtiti ovu lijepu i korisnu knjigu, koja pokazuje puteve k sreći i upućuje na čestit, trezven i vedar život. »Narodna Politika« — Zagreb. — »Uzgajatelj« — Sarajevo. — »Hrvatska Riječ« — Split.

Knjižica je krasan prilog uzgajanju naše mladosti. Iz nje govori plemenito srce, rodoljubna duša, koja razumije našu djecu, voli našu djecu i brine se za budućnost mladih naraštaja. Tug. Alaupović, knjiž. pedagog — Beograd.

Poznati naš pučki pedagog pisac K. obdario je našu djecu baš z l a t n o m knjigom. »N. Svijest« — Dubrovnik.

Z l a t n a je knjižica puna dragocjenog zrnja nanizanog nježnošću i toplinom učiteljskog i roditeljskog srca u krasan đerdan djeci, od koje se pisac dijeli. — Kan. S. Miličić — Hvar.

Pisac je zadužio našu djecu i njihove roditelje z l a t n o m knjigom. »Jadran« — Split.

»Zlatno dijete« je biser-knjižica. A. Grgić, uprav. prep. — Šibenik.

I knjiga je z l a t n a. S. Roca, pedag. knjiž. Split.

K. plodno i zlatno pero obdarilo je hrvatski narod mnogim djelom i lijepim i korisnim, trajne vrijednosti, ali nijedno od njih ne može se takmiti s ovom z l a t n o m knjigom. Kan. V. Skarpa, knjiž. — Šibenik.

Blagoslovljena ruka što je napisala »Zlatno dijete«! Blagoslivljat će je djeca i djedovi, između kojih sam prvi ja. Gj. Plančić, knjiž. Zagreb.

Ljepše knjige za pouku moralnog odgoja djeteta još nijesam vidjela. Draga Janjčić, šk. uprav. — Travnik.

Delce je prav lepa vzgojna knjiga in obsega temeljne vzgojne nauke, ki so potrebni obzorju mladine. »Uč. Tovariš« — Ljubljana.

Toplo se preporuča učiteljima i svima uzgoji[teljima], da šire ovu knjižicu na korist uzgoja naše d[jece] i na podupiranje rada »Uč. Doma«. Neka ne bude [kuće] čaka bez nje!

Split, svibnja 1928.

ZLATNO DIJETE

— OPOMENE ŠKOLSKOJ DJECI —

NAPISAO

PETAR KUNIČIĆ

ŠKOLSKI UPRAVITELJ

(DRUGO IZDANJE U 12.000 ISTISAKA)

NAKLADA „UČITELJSKOG DOMA" U SPLITU

SPLITSKA DRUŠTVENA TISKARA

1928.